

סיכום דיון

מסמך זה מהווה את תמצית הדיונים של "פורום שווי הוגן" מתוך מטרה לשתף את הקהל הרחב בעיקרי הדברים. בקריאת המסמך יש להביא בחשבון שמדובר בתמצית הדיון ולא בפרוטוקול מלא. בהתאם למדיניות הפורום, הדברים מובאים שלא בהכרח בציון שמות כל הדוברים. יודגש כי הדברים מייצגים את עמדותיהם האישיות והמקצועיות של חברי הפורום ואינם מייצגים בהכרח את העמדות הרשמיות של הגופים אליהם הם משתייכים.

תאריך המפגש: 08/01/2024

נושא המפגש: "מיסוי קרנות ההשתלמות על הפרק: סגירת עיוות על רקע הטבות המס לחסכון או נטל לא הוגן בעקבות המלחמה?"

[קישור לחומר הרקע](#)

[קישור לרשימת המשתתפים](#)

צוות מקצועי: אליה ארז, אמיר אטיאס, שיר אורן, נועה מאור, טל אטיאה.

שלומי שוב

בוקר טוב, ישראל תחת מלחמה ונראה לי שצריך לפתוח כל דיון ציבורי בימים אלה בתפילה לשלום חיילנו ולהשבת החטופים. המלחמה והגירעון שנוצר בתקציב המדינה הינם הטריגר לדיון היום, שיעסוק בשאלת פתרונות אפשריים להגדלת מקורות התקציב באמצעות בחינת הטבות המס הניתנות לחיסכון לטווחים השונים ובמיוחד הטבות המס הניתנות לקרנות ההשתלמות. אני חושב שבכל מקרה מדובר בנושא שהיה נכון לעשות עליו דיון גם ללא קשר למלחמה. זה נדיר יחסית שהמס נמצא בפני עצמו כנושא המרכזי בדיונים שלנו, למרות שהוא תמיד נמצא ברקע שלהם. מי שעזר לנו להרים את הדיון זה ניר הלפרין שמרכז אצלי בתוכנית את לימודי המיסים והוא יעמוד לצידי היום – כך שכל שאלה בנושא מס אני מייד אפנה אליו. וגם באותה הזדמנות צריך להגיד תודה לאגף הכלכלן הראשי באוצר ובמיוחד לחובב שעזרו לנו באיסוף הנתונים.

אני בכלל חושב שכמו שבחשבונאות יש לנו מסגרת מושגית ראוי שתהיה חוקת מס – כלומר חוק יסוד מיסוי שיכלול את כל העקרונות והתפיסות הבסיסיים והמוסכמים. כמו למשל עקרון המימוש, מס אמת, עקרון השוויון בהטלת המס, עקרון היכולת לשלם – שממנו נגזרת לדוגמה הפרוגרסיביות. זה כמובן ייצור בהירות, עקביות, שקיפות ושוויוניות, לעומת המורכבות הקיימת כיום. זה גם יקטין את הצורך בתיקוני חקיקה תכופים, אשר גורמים לפגיעה באמון הציבור במערכת המס. ההגינות הוודאות שתנבע מכך שלשני הצדדים תצמצם את התמריץ להתחמקות ממס. כיום כשאין חוק יסוד כזה, יש

אפשרות לקבוצות אינטרסנטיות לדחוף לחוק ההסדרים הוראות מס וכללים חלקיים, שנועדו להטיב עם אוכלוסייה כזו או אחרת, על חשבון הציבור בכללותו.

חוסר הבהירות במצב הנוכחי פוגע באזרח. זה גורם גם לכך שאי אפשר לצפות איך תתנהג רשות המיסים והיא לצערי לעיתים קרובות מקבלת החלטות בהתאם לפוזיציה שלה ולא בהכרח בהתאם לעקרון וזה מצב לא בריא. ניר ואני ביחד עם נציגי המדינה הרלבנטיים ומומחים נוספים מתחום הכלכלה והמשפט מתכוונים לבנות במסגרת מכון אהרון כאן באוניברסיטה הצעה לחקיקה כזאת.

ובהקשר שלנו היום – אני חושב שככל שיש הטבות מס הם צריכות להיות על השולחן ולא להיות תחת תחפושת וגם חייבת להיות אחידות. הרי אף אחד לא באמת משתמש בכסף המופקד בקרנות ההשתלמות כיום להשתלמות מקצועית, גם אם הרציונל המקורי בעבר היה ככה. מדובר בתחליף שכר והשאלה האם יש לחייבו במס הכנסה או לתת לו פטור?

אגב, אותו כנ"ל אני חושב גם על נושא מסלול רווח הון באופציות לעובדים – כלל שרוצים לתת לעובדי סטארט אפ הטבה עדיף לקרוא לילד בשמו. הרי מדובר בסטארט-אפים שמפסידים ולכן נושא ההכרה בהוצאה לא רלבנטי עבורם ומה שרלבנטי זה בעיקר ההקלה במס לעובדים. אגב, אותו כנ"ל גם לגבי חברת היי טק רווחית שנמצאת בחוק עידוד ומשלמת שיעורי מס חברות נמוכים יותר – גם כאן ניתנת להטבה לעובדים והמדינה מפסידה מס במכלול. הבעיה שמהתחפושת הזאת נהנים גם מנהלים בכירים בחברות היי טק חזקות מאד שמסוויים את השכר האמיתי שלהם מהציבור, מהמשקיעים ואפילו לדעתי מהדירקטורים שמאשרים את השכר לפי תיקון 20. זה מאד מבלבל ולא כולם עושים את הגילום המתבקש. הרי תיקחו שכר של שני מנהלים, אחד לפי מסלול רווח הון והשני לפי מסלול פירותי שהוא לכאורה שווה, אבל בתכלס בכלל לא כי עלות השכר של המנהל במסלול רווח הון גבוהה משמעותית.

נחזור לקרנות ההשתלמות - בחומר הרקע ששלחנו לכם בשבוע שעבר, ראיתם שמדובר בהטבה מאד גדולה בתקציב 2024. אנחנו מדברים לפי הערכות שקיבלנו מאגף הכלכלן הראשי על 10.7 מיליארד שקל ש- 8.5 מיליארד מתוכם זה על ההפקדות - מס הכנסה וביטוח לאומי (כלומר, הפקדות המעביד שלא מחויבות במס וביטוח לאומי כשכר של העובד) ו- 2.2 מיליארד זה הפטור ממס על התשואה.

כמו כן, מהנתונים שהוכנו באגף הכלכלן הראשי והצגנו בחומר הרקע עולה ש- 82% מהטבות המס בהפקדה ניתנות לשני העשירונים העליונים. לכאורה זה כשלעצמו מוביל למיסוי רגרסיבי, אבל כמובן שמי שרוצה להסתכל על התמונה הכוללת יכול להגיד שזה פשוט ריווח של מדרגות המס.

במסגרת חומר הרקע עשינו השוואה, במסגרת טבלה מסודרת, בין הטבות המס על מוצרי החסכון בישראל. אפשר לראות מהטבלה שההטבות העיקריות היא בהפקדות + במשיכה, לקרן פנסיה/קופת גמל שזה חסכון טווח ארוך ובקרן השתלמות שזה חסכון לטווח בינוני. נקודת המוצא היא שיש

למדינה אינטרס לעודד את החסכון לטווח ארוך, לרבות בהקשר של דאגה לציבור בעת הפנסיה, אבל אנחנו בדיון פתוח ומי שרוצה לאתגר גם את הדבר הזה כמובן מוזמן לעשות זאת.

אני חושב שצריך להחליט עקרונית היכן האינטרס של המדינה בעידוד החסכון ביחס לטווח שלו. לכאורה המנגנון של קופות הגמל להשקעה יותר חכם מבחינת המדינה. הרי אם נסתכל על קופות הגמל להשקעה שם מדובר רק בדחיית מס עד למשיכה ואף ניתן להפוך אותה לטווח ארוך תוך מתן תמריץ של הטבת מס.

את האטרקטיביות של הטבת המס בקרנות ההשתלמות רואים דרך הגודל היחסי שלהם. קרנות ההשתלמות הן 324 מיליארד שקל שזה כמחצית מכל קופות הגמל וזה הנתח הכי גדול מבין מוצרי קופות הגמל השונים. שימו לב, בשביל לקבל פרופורציות, ואני חייב להגיד שהופתעתי מהנתונים זה החסכון השלישי בגודלו בישראל אחרי קרנות הפנסיה (כ- 1.1 טריליון) וביטולי מנהלים כ- 546 מיליארד שקל. זה מתוך הדוח האחרון של רשות שוק ההון – ואם יורשה לי ראוי לשפר את הבהירות של הדוח הנ"ל, מה גם שטרם פורסם הדוח ל- 2022...

מעניין גם להבין את ההשלכות של ביטול פוטנציאלי של הטבת המס על קרנות ההשתלמות על שוק ההון ועל השינוי משקל. הרי ללא ההטבה כנראה שההפקדות למכשיר הזה יפסקו, אפרופו הגודל הנוכחי שלו... ויש כאן נציגות נכבדת של הגופים המוסדיים שנשמח לשמוע מהם על כך.

דבר אחרון שחשוב לי להגיד, הוא קצת בהסתכלות מעבר לעניין עצמו. אני חושב שככל שהמדינה מעוניינת להגדיל את נטל המס, חשוב למען ההוגנות ואמון הציבור לקצץ בעלויות ולהתייעל, לרבות בהקשר של מספר המשרדים הממשלתיים. בד בבד, אני חושב שגם צריך לחזק את רשות המיסים ואת האטרקטיביות שלה לגייס עובדים צעירים ואיכותיים כי המצב הנוכחי מאד מדאיג אותי. אני חושב שצריך לבצע שינוי מבנה ארגוני ולהפוך אותה לרשות עצמאית בדומה לרשות נייע שמסוגלת לשלם שכר אטרקטיבי ולהתחרות בפרקטיקה. ברור לכולנו שזה יתרום להגינות והשוויונית וגם להכנסות המדינה. זאת ההשקעה הממשלתית הכי משתלמת שיש.

נמצאים איתנו היום גם נציגים בכירים של אגף התקציבים במשרד האוצר ויתר הרגולטורים הפיננסיים וגם של ההסתדרות. יודע שמדובר בנושא רגיש אבל אני חושב שהכוח של הפורום הזה במשך כל השנים הוא לקיים דיון ענייני ומקצועי גם בנושאים רגישים ולנטרל ככל הניתן פוליטיקה, גם אם זה ברור לנו שכל אחד מאיתנו בסופו של דבר מדבר מפוזיציה.

אמיר ברנע

בוקר טוב מהנתונים ששלומי הציג ברור שעיקר הטבת המס בקרנות השתלמות היא בהפקדה. כמובן יש גם יתרון בפטור ממס רווח הון כפוף לתקרה ובדחיית תשלום המס, אבל אפשר להשיג בצורות חיסכון אחרות. כלומר ייחוד קרנות השתלמות הוא היתרון בהפקדה, כי את הדחייה אפילו קרנות

נאמנות מספקות לנו. בואו נתמקד בנושא הצדקת הדחייה ההטבה שניתנת בהפקדה עצמה. את ההתייחסות אפשר לגבש בשלוש דרכים: דרך אחת אומרת על תגעו בקרנות ההשתלמות, כאירוע ספציפי. אני לא מדבר על רפורמת מס רחבה שאולי תכלול נגיעה בקרנות השתלמות, אלא כאירוע ספציפי, משום שההטבה מגולמ כבר בהסכמי העבודה והמשמעות של ביטול הפטור ממס על הפקדה בקרנות השתלמות יכול להביא לזעזוע בהסכמי השכר ובסופו של דבר לעלית שכר. אפשר לחשוב גם על תוצאות לוואי נוספות, כלומר שיווי משקל והמשק עובד. הרי אם משהו תקין אז למה לתקן אותו.

דרך שנייה היא להעביר את הפטור ממס מקרנות השתלמות לחיסכון פנסיוני כאשר השכר נטו לא משתנה. משתנה רק - משך החיסכון הפורמלי. בקרנות השתלמות נניח טווח בינוני מח"מ של 3 שנים, להעביר אותו לחיסכון פנסיוני ואת זה על רקע שאנחנו יודעים שהתוכניות הפנסיוניות הקיימות שבנויות על אחוזי ההפרשה ישנים שנקבעו בעולם של רביות יותר גבוהות עם תנאים אחרים בשוקי ההון, היום הן לא מספיקות. כלומר תוכנית פנסיה רגילה לא מספיקה לתת לעובד את האחוז הנדרש משכרו הממוצע או משכרו האחרון. העברה לחיסכון פנסיוני מונעת את העיוות של קרן ההשתלמות כשלמעשה המטרה הבסיסית של השתלמות כבר מזמן לא קיימת. העברה לחיסכון פנסיוני יוצרת מצב שמפחית את תלות הפורשים מעבודה בתשלומי רווחה מהמדינה.

הדרך השלישית היא לבטל את ההטבה כחלק מתוכנית מיסוי כוללת. כלומר אם היום אנחנו נמצאים במצב חירום ואם יש בעיית מימון של 200 מיליארד שקל בגירעון תקציבי אולי תוכנית מיסוי שתהיה כללית ותכלול את כל הרוחב של המשק ולא תתמקד רק בנושא ההשתלמות שמתייחס בעיקר לציבור של שכירים, אמנם גם עצמאים חוסכים בקרנות השתלמות אבל שכירים הם הסקטור העיקרי. אולי בלגיטימציה של מצב החירום אפשר להעביר תוכנית רפורמה כוללת ממש. לסיכום שלוש הדרכים האלה: ביטול ספציפי לדעתי איננו רצוי. נשמע דעות אחרות, השני אני אומר העברת ההטבה לפנסיוני פותרת את בעיית העיוות ומשפרת את המצב הפנסיוני שהיום איננו מספיק והאפשרות השלישית, רפורמת מס יותר כללית יותר רחבה שתדרוש זמן ארוך על מנת לבנות ולהפעיל אותה.

איתי טמקין

בוקר טוב קודם כל תודה, שלומי תודה רבה על ההזדמנות להיות כאן, אני איתי מאגף תקציבים במשרד האוצר אז בחוץ תפסו אותי כמה חבריה פה ואמרו שכבר הדיון לא רלוונטי כי הם קראו בעיתון שזה ירד מהפרק אז אני אגיד שאנחנו עומדים בפני תקופה ארוכה מאתגר ברמה הפיסקלית, כלומר האירוע שיש לנו עכשיו הוא אחד מיני רבים שהולך ללוות אותנו בשנה הקרובה לפחות, אנחנו הרבה משווים למשבר הקורונה ואנחנו מנסים לשכנע את קובעי המדיניות שזה משבר שונה בתכלית ממשבר הקורונה, המשבר עם הקורונה נגמרה בחיסון ושכסוף איפס כמעט את כל העלויות שלנו מהקורונה נשארנו עם מיליארד שני מיליארד שקל בודדים תגבור למערכי הבריאות שיישאר איתנו לבסיס תקציב. פה לא יהיה חיסון שיפתור את הבעיה ואם יהיה חיסון הוא יהיה בדמות התעצמות צבאית חריגה מאוד שתעלה הרבה כסף ובעיקר היא תעלה הרבה כסף לבסיס התקציב, כלומר אנחנו נמצאים

פה לפני אירוע שוק פייסקאלי כמו שאנחנו קוראים לו שילווה אותנו עוד הרבה שנים. לבסיס והדבר הזה מחייב היערכות פייסקלית מחודשת ובניגוד לשנים קודמות שיכולנו להיות כאן בדיון יותר פתוח של רפורמה ולהחליף את זה בצעדים אחרים ודברים כאלה אנחנו נמצאים במצב שמה שצריך זה כסף שהמדינה תצטרך בשנים הקרובות כסף בצד ההכנסה ואני מאוד מתחבר למה שאתה אמרת שלומי שהדרך של המדינה לקנות אמון ולגשת לאזרחים בעצם ולבטל הטבות בוודאי צריכה לעבור קודם כל בצד ההוצאה והיא צריכה לעשות את רק אחרי שהיא הסתכלה וראתה שלהוצאה לא כולל בתוכו הוצאות מיותרות זה תנאי בסיסי לפני שאתה מעלה את נטל המס על האזרחים אז זה בצד אחד.

עכשיו מילה על כל הדיון שיש פה, כשאתה קורא את העיתונות הכלכלית בשבועות האחרונים בעמוד הראשון של כל עיתון: "הבור הכלכלי" ו"לא מטפלים בבור התקציבי" "והפקרות תקציבית" זה בעמוד הראשון ובעמוד 2-5 רק טורי דעה נגד הצעדים המוצעים כלומר בעמוד שתיים יופיע לך כתבה נגד הביטול פטור של החבילות שמגיעות לארץ כי זה מלחמה ביוקר המחיה אז אי אפשר לגעת בפטור הזה של החבילות שמגיעות לארץ, בקרנות השתלמות אתה פוגע במעמד הביניים ובמס הכנסה אתה פוגע בתמריץ לעבוד, אז כל דבר וכל הצעה בעצם שתגיע לשולחן שבהגדרה בטח בצד ההכנסה היא הצעה שיש לה השלכות כלכליות מסוימות שליליות ובסוף העלאת מס כשלעצמה פוגעת בצמיחה יכולה לפגוע באוכלוסיות מסוימות ולכן צריך לעשות אותה בסוף השאלה והמילה הקריטית לדיון הזה היא אלטרנטיבה. אם מישהו פה רוצה להציע לא לגעת בקרנות השתלמות הוא חייב משפט אחר כך להגיד מאיפה כן לוקחים את הכסף כי להגיד סגירת משרדים זה קל אבל סגירת משרדים מביאה אולי מיליארד שקל ואנחנו מדברים פה על הטבה ששווה 10 מיליארד שקל אז בשביל להגיע לסכום של 10 מיליארד שקל זה פחות או יותר שקול להעלות 2.5% מס הכנסה או 1.5% מע"מ אלה ההיקפים פחות או יותר שעומדים מול ההטבה הזאת והיא האלטרנטיבה. אז מי שאומר לא לקרנות השתלמות צריך להגיד מחר בבוקר בסדר "אלטרנטיבה שלי שכל אזרחי המדינה ישלמו עוד 2.5% מס הכנסה זאת האלטרנטיבה או להעלות את המע"מ ב 1.5%" או שיציע אלטרנטיבה מול הדבר הזה כדי להגיד שההטבה הזאת היא הטבה צודקת כשלעצמה זה לא טיעון בחוג לכלכלה זה טיעון אולי בחוג לתקשורת, אז זה רגע לגבי הדבר הזה.

לגבי הטבת מס לגבי קרנות השתלמות זה לדעתי הבעיה הכי קשה שנגעו פה בשיח הקטנה שהיה פה קודם ביניכם. אתה אמרת על ריווח מדרגות מס דיון שאומר אנחנו גובים יותר מדי מיסים היום מאוכלוסיות שנמצאות בעשירונים 8-10 הוא דיון ראוי וחייבים לקיים אותו לפי דעתי בטח בעולם שהולך הולך ונפתח עם נידות עובדים שעובדים בטח בעשירונים האלה יכולים לנייד את עצמם ולעבור ובטח במקצועות כמו מקצועות ההייטק שתופסים יותר ויותר נפח מהכלכלה הישראלית בוודאי

שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו את השאלות האלה. אז אם היה דיון על הפחתת נטל המס בעשירונים 8-10 דיון שצריך לקיים אותו אולי לא עכשיו שמדינת צריכה כסף.

כאן בעצם יש הטבה שהולכת ברובה לעשירונים 8-10 אבל הולכת סתם "אתה הגעת למקום עבודה שיש בו קרן השתלמות הוא הגיע למקום עבודה שאין ועכשיו כמו שדיברת על מיסוי פירוטי והוני לאופציות לעובדים אז אותו דבר פה, יש עלות העסקה שמשתנה בין עובד לעובד ואין הסבר להגיד למה 'יוסי' מקבל ו'דודו' לא מקבל אין לדבר הזה הגיון, ואז בכלכלה את שואל את עצמך אם ההקצאה השרירותית שנוצרה פה מה היא משרתת? הקצאה אם היא לא שוויונית צריך להסביר למה עשית אותה? מה התכלית הכלכלית של לפרק הקצאה שוויונית כי פה בעצם אחד יש לו ואחד אין לו, אתה לא מוצא היום שום תכלית לדבר הזה. אני אסביר למה, אומרים הדבר הזה הוא רובד נוסף לחיסכון ארוך טווח יכול להיות שאנשים לא חוסכים מספיק לפנסיה אמרו נעשה אלטרנטיבות ונגדיל איתה את חיסכון ארוך הטווח של הציבור במקום ההטבה הזאת. אני אטען שרוב העובדים שיש להם קרן השתלמות נמצאים במקומות עבודה שמפרישים להם מראש גם בפנסיה יותר ממקומות העבודה שאין בהם את הקרן השתלמות ואז מה שקורה שאנשים שהם גם ככה החיסכון ארוך הטווח שלהם נמצא ביחס תחלופה כנראה אפילו גבוה מדי כלומר אנשים שנמצאים בחיסכון יתר וחיסכון ארוך הטווח נהנים פה מאוד הטבה שמתמרץ אותם לעוד מכשיר חיסכון בטווח הבינוני ולכן התכלית הזאת של מכשיר חיסכון נוסף בטווח הבינוני רק לחלק מהעובדים שזה במקרה בקורלציה די גבוה לאותם עובדים שיש להם יש חיסכון ארוך טווח נאות אי אפשר להסביר כזאת הקצאה ציבורית אין לדבר הזה שום רציונל ציבורי.

לגבי העולם וזה אולי לדיון יש פה הרבה אנשים מהתחום, אני יודע שתמיד שאנחנו אומרים את זה זה מעורר. ישראל היום והעובדים השכירים בישראל לא נמצאים בבעיית חיסכון ארוך טווח, יחסי התחלופה בישראל נמצאים במקום הגבוה בעולם לא סתם במערכת הפנסיונית בישראל זוכה הדבר הזה לציונים הגבוהים בעולם בן אדם שמתחיל לחסוך אפילו לא בגיל מאוד צעיר מתחיל לחסוך עם הכניסה לגיל העבודה המקובל בישראל ונמצא רוב שנותיו בשוק התעסוקה לפי כל הנחה מכובדת יגיע ליחס תחלופה סביר ביותר ולכן להשתמש בהטבות מס כדי לעודד על הדבר הזה עוד איזשהו רובד של חיסכון לטעמנו יש שימושים הרבה יותר מוצלחים בכסף וזה מעבר לטיעון הראשון שהוא טיעון על השרירותיות של ההקצאה.

אמיר ברנע

אתה לא מתייחס לעבודה שהקרנות הן חלק מהסכמי העבודה וחלק ממערכת היחסים בין עובדים למעבידים. למשמעות לשנות רק את הסעיף הספציפי ישנה השלכה על הסכמי העבודה.

איתי טמקין

גם אם יעלו עכשיו משקית את שיעורי מס הכנסה במשק גם אז אולי שיעור מס ההכנסה לא מעוגן בשום הסכם עבודה אבל בסוף זאת האלטרנטיבה של המדינה, או ללכת פה עכשיו לכל האנשים בחדר הזה ולהגיד להם אתם עד היום הרווחתם בנטו 20,000 שקל עכשיו תתרמו לי מזה 400 ש"ח כל חודש כי אני מעלה את שיעורי מס הכנסה, זאת האלטרנטיבה. אלטרנטיבה שניה זה לבוא לחלק מהאנשים שיש להם קרן השתלמות להגיד להם מהקרן השתלמות הזאת חלק מההטבה הזאת תפגע - זה שדבר אחד מעוגן בהסכמי עבודה והרכיב השני לא מעוגן בהסכמי עבודה זאת טכניקה וזאת לא מהות בכלכלה.

עדי פוזנר

כדי לדעת אם יש כאן עיוות השאלה איזה אחוז מהעובדים באותה רמת שכר לא מקבלים אתה זה. אתה אומר שיש פה אפליה ויש כאלה שלא מקבלים ויש פה עוות איזה אחוז לא מקבלים 3% זה 50%?

כפיר בץ

82% מהעשירון העליון יש להם קרן השתלמות זה כמובן הולך ופוחת עם העשירונים, בממוצע יש בערך 40% מהשכירים שיש להם קרן השתלמות.

איתי טמקין

גם הנתון של העשירון העשירי שזה 82% גם הנתון הזה לא מסביר את ההקצאה יכולת לקחת את אותה כמות. נעשה שיעור בכלכלה בסיסית יכולת לקחת את אותה כמות כסף של ההטבה רק בעשירון העשירי נגיד אני משאיר את המכשיר בעשירונים 9 ומטה, נעשה שנייה תרגיל תיאורטי לקח את הכסף שהמדינה מפסידה כל שנה על עשירון 10 ואומר אני מוריד את המס באופן אחיד לכל עשירון 10 היית מקבל תוצאה שהייתה בלימודי הכלכלה כאן באוניברסיטה היית מספר לסטודנטים שלך שהיא עדיפה על פני הקצאה של 80% מקבלים את הכסף 20% לא מקבלים את הכסף.

עדי פוזנר

התיקון הוא לתת ל 18% שלא מקבלים את ההטבה הזאת למי שלא מקבל כי העיוות הוא מאוד קטן אם רק 18% לא מקבלים את זה.

איתי טמקין

בעשירון שבא אחר כך זה כזה אזור 70% כלומר המספר פה ברור שככל שהתכוון זה כבר לא הטבה וזה הופך להיות פשוט ריווח מדרגות מס כמו שמתקרבים אבל עדיין בהטבה ש 20% או 30% מהציבור

לא נהנה ממנה וגם הקורלציה למי שנהנה זה בדרך כלל מקומות יותר מאוגדים ויותר מסודרים אין לדבר הזה אין לדבר הזה הגיון.

שלומי שוב

בואו נשמע עכשיו את הצד של ההסתדרות עמית בן צור.

עמית בן צור

בוקר טוב, אני מנהל את פורום ארלוזורוב שזה מכון המחקר מבית ההסתדרות. בדרך כלל כשאני מקבל הזמנות לכנסים כאלה אז אני רגיל שרוצים לדבר על למה צריך להטיל מס עזבון ומס מתנות ולמה צריך אולי להטיל מס על החזקה של דירות, והפעם הופתעתי שבפעם הראשונה רוצים לדבר על קרנות ההשתלמות. ממש חדשנות מטורפת. בפעם הראשונה שהנושא הזה עולה ואף נושא אחר לא עולה [מדבר בציניות]. רוצים לדבר על הקצאה יעילה? יסודות הכלכלה קצת יותר מורכבים מהדברים שאתה [איתי טמקין] הצגת.

קצת היסטוריה: מאיפה נולדו קרנות ההשתלמות? איך הן נוצרו? מה המטרה שלהן? בכלכלה אנחנו צריכים קודם כל לשאול מה המטרה. הטבת מס היא כלי - יש לה יתרונות ויש לה חסרונות, כמו כל כלי. אין כלי אחד מושלם. מה המטרה הייתה במסגרת יחסי העבודה הקיבוציים (שאני לא יודע אם מותר לדבר עליהם פה...) יחסי עבודה קיבוציים מאפשרים למדינה לנהל את הכלכלה בצורה קצת יותר חכמה, אפקטיבית ויעילה. לפני כ-43 שנים, ב-1980 נקבע בחקיקה שהמטרה של קרנות ההשתלמות היא חיסכון בינוני וארוך טווח. הכנסת קבעה בחקיקה ב-1984 רטרואקטיבית מ-1980 שהמטרה של קרנות ההשתלמות היא שהעובד לא ימשוך את הכסף אלא ישאיר אותו וישתמש בו. מתי? אחד זה בפנסיה. אני לא יודע מה הנתונים שאתה מסתכל עליהם [לאיתי טמקין], כל הנתונים שאני מכיר מדברים על זה שהגמלאים החדשים וגם הנוכחיים בישראל הולכים להיות מאוד מאוד עניים, בלי דירה, עם יוקר מחיה מאוד מאוד גבוה.

איתי טמקין

אפשר להגיד נתונים סתם אני מכיר את הנתונים אבל יש בסוף מודלים על יחס תחלופה שעובדים בכל העולם ומראים את הדבר הזה.

עמית בן צור

אפשר לבדוק את הכל. אפשר לטעון את הכל. אם רוצים להציג את הנתונים, בשמחה. אנחנו מדברים על יחס תחלופה של 30%-40%.

דבר נוסף, אמרתם ש-82% מהטבות המס מגיעות לעשירון העליון. זה כמו לדבר על מי משלם יותר מס הכנסה. מי משלם? אגלה לכם סוד: מי שמרוויח יותר משלם יותר מס הכנסה, ככה המערכת בנויה. נגלה עוד סוד: רוצים שעוד עשירונים ישלמו מס הכנסה? יש לזה פתרון - בואו נעלה להם את

השכר, אם הם ישתכרו שכר גבוה יותר גם הם ישלמו יותר מס הכנסה. אפשר לעשות מניפולציה בנתונים. צריך לזכור שיש לנו מגבלה של שכר בגובה 15,000 ומשהו על ההטבה. 15,000 ש"ח זה לא הרבה מעל השכר הממוצע בישראל. מי היום זכאי לקרנות השתלמות? 100,000 עובדי קבלן בענפי הניקיון והשמירה במסגרת ההסכם שלהם זכאים לקרנות השתלמות. עובדי הבניין, עובדי המלונאות, עובדי ענף ההובלה, עובדי ענף ההיסעים, ענף רשתות השיווק, 100,000 מורים, 100,000 עובדי רשויות מקומיות עם שכר ממוצע של כ-11,000 ש"ח. אנשים "מאוד מאוד עשירים"? לא, החיסכון הזה מאפשר לאנשים במדינה כמו ישראל, עם שכר נמוך מדי ומחירים גבוהים מדי, שזה יוקר המחיה - כשהם צריכים פתאום טיפול שיניים פתאומי שלא נמצא בסל הבריאות הממלכתי, צריכים להוציא בבת אחת 5,000 ש"ח, מאיפה הם לוקחים אותו?

אנחנו יודעים ש-85% מהכספים בקרנות ההשתלמות הם נזילים ולא נמשכים. מה זה אומר? שאנשים שומרים את החיסכון הזה. לא לעכשיו, הם לא מושכים אותו ישר ברגע שהם יכולים, אלא שומרים אותו כי חסר להם כסף.

העניין באמת אינו הטבות מס על קרנות ההשתלמות. רוצים לדבר על כל הטבות המס, רוצים לדבר על איזה מיסים כדאי להעלות, קדימה. אני זוכר שבועדת בן בסט, עברו מאז כמה שנים מאז הוועדה הזאת ומאז אני לא זוכר שהייתה עוד ועדה שהסתכלה על כל מערכת המס באופן כולל. אולי הגיע הזמן. אז בואו נשים את כל הטבות המס על השולחן, את כל המיסים, ונחליט איזו מערכת מס אנחנו רוצים בישראל, כמה אנחנו רוצים, האם המטרה היא לצמצם פערים, להגדיל פערים, בואו נגדיר את המטרות האלה. אני לא יודע אם אתם ספרתם אבל שיטת המצליח של אגף תקציבים, זאת הפעם ה-25 או 20 - באמת לא ספרתי, שמעלים את הנושא הזה. הם מאוד ישמחו שזה יצלח. אבל רם לא הציצליח הפעם, נעלה את זה בפעם הבאה.

אמרת שיש רק אפשרות של או מדרגות מס או מה הייתה אלטרנטיבה הנוספת? אני כבר לא זוכר. אני הצעתי כבר כמה אלטרנטיבות.

בואו נדבר רגע עוד מילה על יחסי עבודה. חותמים על הסכם, אפילו ההסכם על פנסיה חובה הוא הסכם אני מזכיר, זה לא חוק כן, הורחב בצו הרחבה אבל כשנחתם ההסכם הזה, הוא היה על בסיס של תמונת מצב מסוימת של הטבות מס מסוימות. אם רוצים לשנות משהו אחד, נקודה אחת, לא משנה כרגע כמה היא "שווה" מבחינת הכנסות המדינה, צריך להסתכל על הכול, אי אפשר להוציא קובייה אחת מהפאזל הזה ולא לחשוב שכל המגדל צריך להשתנות, כל הבסיס שלו צריך להשתנות. גם דמי האבטלה בישראל כמו שאתם יודעים, אני אגיד את זה במילים עדינות - מאוד מאוד לא נדיבים, אתה צריך תקופת הכשרה מאוד ארוכה ומשך הזמן שאתה מקבל את דמי האבטלה הוא מאוד מאוד קצר. החיסכון הזה של הטווח הבינוני הוא קריטי לכל כך הרבה אנשים במדינת ישראל בתוך

המצב הכלכלי שלנו. אפשר לעשות שינויים, אפשר לדבר על הכול, לשלוף תמיד את קרנות ההשתלמות שהמטרה שלהן, נכון אולי צריך לשנות את השם, אתם יודעים אבל אנחנו בדיון מורכב.

שלומי שוב

איך היית קורא לזה?

עמית בן צור

בואו נרד מתחת לכותרת של קרן ההשתלמות, איך נקרא לזה? חיסכון לטווח הבינוני, חיסכון פנסיוני, אפשר לקרוא לזה בכל מיני שמות. המטרה השתנתה כבר לפני 43 שנים. אז להגיד רגע אם קרן ההשתלמות, בואו נלמד גם ממה שהיה ולא נמציא את עצמנו כל פעם מחדש, צריך להתקדם, צריך לדבר על הכול. אבל בסוף אני לא חושב ש-100,000 עובדי הרשויות המקומיות או עובדי הקבלן בענפי הניקיון שזכאים היום לקרן ההשתלמות הם העשירים הגדולים שעליהם אנחנו צריכים להסתכל. יש עוד המון מה להגיד, אבל תודה.

איתי טמקין

קלאסיקה של מה שהתרעתי בפניכם שעומד לקרות בדיון הזה. על המאה אלף עובדים שיש ברשויות המקומיות יש מאה אלף עובדים באותו שכר בדיוק שלא עובדים ברשות המקומית ועובדים במגזר הפרטי. המגזר הציבורי הוא רק 25% משוק העבודה, יש עוד 75% במגזר הפרטי. אז בוא ניקח את ה-100,000 עובדי רשויות מקומיות שאני חושב שהם עושים עבודה נפלאה, והרשויות המקומיות בישראל הוכיחו שוב פעם, גם במשבר הזה, את התפקוד המצויין שלהם, הרבה בזכות העובדים שיש ברשויות המקומיות, אבל אותם עובדים באותה רמת שכר אותם מאה אלף עובדים, בוא ניקח את החברים שלהם מאה אלף עובדים שהם במקרה לא מאוגדים בהסתדרות, שהם עובדים בעבודות אחרות בשוק הפרטי. אותו בן אדם קם בבוקר לעבודה, אחד נמצא עם קרן ההשתלמות, ואחד נמצא בלי קרן ההשתלמות עם אותה רמת שכר.

עמית בן צור

אז אתה אומר בוא נעשה צו הרחבה על כולם.

איתי טמקין

אדוני שניה, למרות שאמרת נתונים לא מדויקים השתדלתי לא להפריע. עכשיו אותו רמת שכר בדיוק 100,000 ו-100,000, עכשיו המדינה תבוא ותגיד אין קרן ההשתלמות, אני לא יכול לגעת כי היה פה דיון והמדינה השתכנעה, שר האוצר השתכנע, אחרי הדיון שיהיה פה שאסור לגעת בקרנות ההשתלמות. אז מה יבוא ויעשה, הוא ייקח מהמאה אלף עובדים ברשויות המקומיות והמאה מהמאה אלף עובדים שלא עובדים ברשויות המקומיות שהם עובדים מחוץ אבל באותה רמת שכר, ייקח מכולם מס הכנסה

ואז מה עשית בדבר הזה? פגעת בעובדים שבחוץ שמראש התנאי העסקה שלהם פחות טובים מהעובדים שנמצאים בתוך הרשות המקומית.

עמית בן צור

תתייחס להטבות המס האחרות שהצעת.

איתי טמקין

זה הדיון, מהדיון הזה אי אפשר לברוח.

עמית בן צור

תתייחס להצעות האחרות שגם מהן אפשר לברוח.

אבי בן בסט

שמעתי כמה מהקולות והייתי רוצה לעשות קצת סדר בדברים, למה אנחנו מעלים את זה על הפרק. כשהוועדה שלי העלתה את הסוגייה של הטבת המס לקרנות ההשתלמות על הפרק, העלנו זאת, כפי שציין אחד הדוברים, בהקשר הרבה יותר רחב. כלומר חלק מרפורמה במערכת המיסוי שהיו לה כמה דגשים, ובעיקר סוגיית הפער בין מיסוי הון למיסוי עבודה. ואכן באמת אולי הדבר היה קצת בעוכרינו: בנינו רפורמה מאוד רחבה, לדעת אחדים יותר מדי רחבה, אבל נניח לזה. היום, התחושה שלי שכל הנושא מתעורר, לא משום שצריך לתקן עכשיו את הטבת המס הזו, אלא זה מתעורר על רקע מימון המלחמה והגירעון התקציבי. אני חושב שאם הבעיה היא הצורך לממן, אז למה דווקא קרנות ההשתלמות? אפשר לטפל בהזדמנויות זו גם בבעיות חמורות אחרות. נלחון הזדמנויות יש חשיבות רבה בבחירת העיתוי וכיום יש חלון הזדמנויות לרפורמות בשל המצוקה התקציבית, לנוכח המלחמה. אבל אני חושב שהפעם הבעיה שאנחנו מדברים עליה בתחום מימון הממשלה היא כל כך גדולה שזו בעיניי הזדמנות לפתור יותר מבעיה אחת. הבעיה העיקרית בהטבת המס בקרן ההשתלמות היא רק העיוות הכרוך בה, וזה עיוות בין חזקים לחלשים. אני שומע פה על בינוניים וכדומה. אם נדייק 56% מההטבה הולכת לשני העשירונים העליונים. בנוסף חשוב לציין שרק 34% מהעובדים בכלל זכאים להטבה הזו. כשאנחנו קיבלנו את המשימה זה היה 37%, היום המצב חמור אף יותר.

אז ראשית - עיוותים חשוב לתקן תמיד, אין פה יותר מטרה של השתלמות, היא מתה מזמן, היא הייתה רק באמצע שנות השישים. ב-1980 המטרה הזאת מתה ויש פה פשוט הטבה שרק חלק קטן מהעובדים נהנה ממנה ובדיפרנציאליות עצומה גם בין אלה שנהנים ממנה. אני שומע את הטענה: כן אבל אלה גם העובדים שמשלמים יותר מיסים. ככה לא פותרים בעיות, צריך באמת לנסות ולתקן את מערכת המס בצורה יותר רחבה. זו לא הטבת המס היחידה שהיא בעייתית, יש הרבה הטבות מס בעייתיות, בפנסיה העיוות הוא אסטרונומי, אני לא יודע אם אתם מכירים את סדרי הגודל של הנתונים אבל שראל ואברמזון, עשו עבודה רצינית בתחום הזה. הם מצאו שהעיוותים הם בסדרי גודל אסטרונומיים. אז מידי פעם אומרים לי, כן אבל הם אלה שמשלמים יותר מס. לא ככה פותרים בעיות,

אנחנו צריכים להסתכל על מערכת המס בכללותה ולתקן את כל העיוותים שבה על בסיס עיקרון ששלומי ציין בהתחלת המפגש, ולא במקרה. גם אנחנו בועדה פתחנו את הדוח שלנו בו, כלומר מה הם העקרונות שצריכים להיות בגיבש מערכת המס אין עקרון אחד יש כמה עקרונות, ולכן תמיד כשאנחנו ניגשים לבעיה זאת צריך להסתכל על מספר עקרונות- צדק חברתי אופקי ואנכי, יעילות כלכלית, הרמוניזציה עם העולם, גישה צרכנית ללקוחות, עלות מנהלית ועל מנת לבנות רפורמה מאוזנת, צריך להסתכל על מכלול העקרונות. במערכת הישראלית יש הרבה עיוותים, הרבה הטבות מס שלדעתי גם לא משיגות שום דבר חוץ מלהטיב עם קבוצה מסוימת.

מה משיגה קרן ההשתלמות? כלום, אין יותר יעד השתלמות, זאת אומרת אתה לא חייב בהשתלמות זו סתם הטבה שחלק נהנה ממנה וחלק לא נהנה ממנה, למה? כי המעביד לא החליט לתת להם שכר בדרך זו. בפנסיה העיוותים הם אסטרונומיים, נכון זה נובע מההבדלים בשיעורי המס, אבל מי אמר שזאת הדרך הכי טובה לסבסד פנסיה. יתרה מזו, אני לא שומע אחד ששואל את השאלה: למה היום אנחנו מסבסדים פנסיה? כאשר סבסדנו פנסיה במקור עשינו זאת כי חשבנו שאחרת העובדים לא יחסכו מספיק, אבל מזמן הפנסיה היא חובה ומי שלא חוסך הוא פשוט עובר על החוק. אז למה ממשיכים לסבסד אותה כל כך הרבה? אנחנו לא שואלים את השאלות הללו. אני לא אומר צריך או לא צריך, אבל מוכרחים לשאול את כל השאלות האלה בקונטקסט של מערכת מס כללית.

הלאה, יש לנו הטבות מס שגם גורמות נזקים חמורים. הטבות המס ליצוא, מדוע יש צורך בהן? בזמנו ציינו שהמטרה היא להגדיל את הכנסות המדינה במטבע חוץ. אבל הכנסות המדינה במטבע חוץ גדלות גם כאשר מעודדים את הייצור המקומי שמייצר תחליפי יבוא. הרי מי שמייצר מגבת בארץ חוסך יבוא מגבת מתאילנד או מטורקיה או מכל מקום אחר. זה אחד לאחד בדיוק כמו הגדלת יצוא. למה את זה כן מסבסדים ואת זה לא? עיוות אסטרונומי, וגם טעות כלכלית. גם אם אנחנו רוצים לשים את היעד של הכנסות ממטבע חוץ, אז בבקשה על כל פעילות שמכניסה או חוסכת מטבע חוץ. אבל היום גם אין כלל בעיה בתחום מטבע חוץ. יש לנו, רק מאתיים מיליארד דולר רזרבות, מזמן זאת לא בעיה. אני לא יודע אם בכלל צריך לסבסד פעילות המכניסה או חוסכת מט"ח. אגב, על הגב של מי מסבסדים את היצואנים? הסיבסוד משפיע על שער החליפין ופוגע בצרכנים. הצרכנים הם אלה שמממנים את הסובסידיה הזאת לסקטור מאוד עשיר, ולבעיה שלא קיימת יותר. יש לנו עודף הכנסות במטבע החוץ מראשית שנות האלפיים, אז כבר לא ניתן לומר מה שאמרו בעבר זה זמני, זה ארעי, לא, העודף במטח הוא כבר פרמננטי מזמן.

הלאה, החברות הגדולות במשק, רעיון שראש הממשלה הנוכחי המציא כשהוא היה שר אוצר. הוא רצה למשוך לארץ חברות גדולות. נוקיה הייתה הסמל שלו, חברה ענקית בפינלנד שתורמת חלק גדול מהתוצר. אם גם לנו תהייה אחת כזאת, יהיה נפלא. איפה נוקיה? אני מעריך שרובכם יודעים, הפכה להיות חברה מזערית. אבל זה לא חשוב מה קרה לנוקיה. היו אז בארץ שש חברות גדולות ששילמו מיסים יותר מאשר הן משלמות היום, ונשארו רק שש חברות גדולות, אותן שש חברות, והן פשוט

משלמות פחות מיסים ממה שהן שילמו פעם. את זה לא צריך לתקן? בקיצור יש לנו מערכת מאוד מעוותת עם הרבה הטבות מס, שכל מיני פרוטקציונרים, או אנשים שטעו בניתוח הכניסו אותן למערכת. כן, היה צריך לעשות רפורמה כוללת, היום אנחנו מתעוררים בגלל שיש לנו בעיה בהכנסות, זאת אומרת ההוצאות הולכות לגדול הרבה, לכן צריך לשפר את ההכנסות, אז נכון כל פעם חוזרים לסוגיית קרן ההשתלמות, טוב שכל פעם חוזרים אליה, אבל מוכרחים לראות את התמונה הכוללת. ככה אנחנו ראינו את זה, נכון לא ניסינו לטפל בכול הבעיות, אבל ניסינו לטפל יחסית בהרבה עיוותים. אם אי אפשר לפתור את כל העיוותים, אני חסיד של חלון הזדמנויות, נפתור מה שאפשר. כל עיוות שאנחנו יכולים לתקן כדאי לתקן. גם בקרן ההשתלמות יש עיוות, אי אפשר לטאטא אותו מתחת לשולחן. יש פה עיוות גדול וזאת הבעיה העיקרית בנושא הזה וצריך לתקן אותו. אגב, בוועדה צפינו שתהיה למהלך זה התנגדות מאוד גדולה של ההסתדרות, ואכן הייתה. עלתה הצעה מאוד מעניינת איך להתמודד עם ההתנגדות הזאת, שלא אימצנו אותה בסופו של דבר. שלמה יצחקי זכרו לברכה, שהיה אז הסטטיסטיקאי הממשלתי, הציע לעקוף את התנגדות ההסתדרות. נשאר את ההטבה, אבל נודיע שמהיום והלאה כל עובד בישראל יהיה זכאי לקרן השתלמות. אבל מאחר ומהלך זה יקטין את ההכנסות מיסים נעלה בהתאם את שיעור המסה הכללי בשיעור שיניב אותן הכנסות, אבל בהתפלגות הוגנת יותר.

יהודה בן אסאייג

האמת שיש קונצנזוס אחד כללי זה דרושה רפורמה כוללת על זה כולם מסכימים, השאלה איך באמת מבודדים רק את קרנות ההשתלמות מכל הסוגיות האחרות המורכבות בנושא המיסוי. אגב, אמיר אתה התמקדת בנושא הטבות המס בהפקדה, אני חושב שגם למשיכה עם פטור ממס אחרי 6 שנים, הייתה משמעות לא קטנה ביצירה את מה שקרה בפועל כמות נזילה גדולה מאוד של קרנות השתלמות שהיום נמצאת בענף כולו.

אמיר ברנע

תיקון 190 נותן תוצאה דומה כאשר דרך הדחייה ישנו פטור ממס במימושי השקעות עד מועד המשיכה בפועל

יהודה בן אסאייג

נכון, אבל הידיעה ו- התחושה של כסף נזיל שווה לא מעט עבור החוסכים ומוכנים בשך כך לוותר על יתרונות אחרים.

אמיר ברנע

נכון.

יהודה בן אסאייג

אני חושב שהדיון רק בקרנות ההשתלמות באופן מבודד, עושה קצת חטא למציאות שאנחנו חיים בה. אין ספק שהמציאות הנוכחית מחייבת אותנו לדיון הרבה יותר מקיף וכולל בכל נושא המיסוי, וחשוב לנצל את האירוע. כי אירוע משברי מהסוג הזה שאנחנו נמצאים בו הוא סוג של הזדמנות לטפל עכשיו בכל נושא המיסוי. שלומי ציין בדבריו את המורד ואני בהחלט מחזק אותו, אין ספק שזו ההזדמנות נדירה וחשוב שנדע לנצל אותה כדי לייצר משהו הרבה יותר בריא ונכון בנושא המיסוי במדינה.

שלומי שוב

אנחנו כאילו מתעסקים בצ'ופצ'יק של הקומקום אבל זה הרבה יותר רחב.

יהודה בן אסאייג

בדיוק, חייבים להתעמק בתמונה הכוללת ולנסות לפתור אותה אחרת.

אבי בן בסט

אני רוצה רק להוסיף מספר אם אפשר, כדי להראות עד כמה יש מקומות שבהם העיוות חמור יותר. תסתכלו על העבודה של אברמזון ושראל שהתפרסמה ב-2015, הם ערכו סימולציה של הערך הנוכחי של הטבות המס. אדם בעשירון התחתון מקבל עשירית מיליון, אחר כך זה עולה בהדרגה ומגיע לחצי מיליון בעשירון השישי, ובעשירון העשירי הערך הנוכחי של ההטבה מסתכם באחד וחצי מיליון, ובמאיון העליון מגיעים ל-2.4 מיליון. האם זה מה שרצינו באמת? רצינו לעודד פנסיה בתקופה שהיא לא היה חובה. אבל השימוש במנגנון המס כאמצעי לתמרץ יכול ליצור עיוותים עצומים. תחשבו על זה 100,000 ש"ח בעשירון התחתון, שניים וחצי מיליון במאיון העליון. זה נראה לכם נורמאלי?

אמיר ברנע

אני מבין את עמדתך אך מה שאומר לך איתי (משרד האוצר), שיש צורך דחוף במימון, ביטול הפטור הוא זמין, קל לגבייה, ועשרה מיליארד שקל לשנה רק מהפקדה, עזוב את הדחייה ועזוב גם את כל הציבור הקיים, גם הוא ימשיך, הוא אומר חיפשתי אמצעי זמין שניתן בקלות להפעיל אותו בלי קשר צודק לא צודק, ברור שזה חלק מהסכמי השכר, ברור שהנושא הוא כבר נמצא בשיווי משקל אבל הוא אומר כל זה לא מעניין אותי חסר לי כסף, הנה פה 10 מיליארד שקל זמין אני אוכל לממן עוד ישיבות, עוד התנחלויות אין שום בעיה.

שלומי שוב

אילן, רשות ניירות ערך, בואו נשמע גם את הצד של הרגולציה.

אילן גילדין

שלום, שמי אילן גילדין הכלכלן הראשי ומנהל המחלקה הכלכלית בראשות ניירות ערך.

שלומי, דיברת על הצ'ופצ'יק של הקומקום, אז אתייחס לכך גם אני בדבריי. עולה השאלה הרחבה יותר, של מטרת מוצרי השקעה לטווח בינוני, בהן ניתן למנות את קופות הגמל להשקעה, פוליסות החיסכון, קרנות ההשתלמות ובמידה מסוימת גם קרנות נאמנות (רק שאלו לא נהנות מאותן הטבות מיסויות כמו האחרונות). באם נחدد, נשאלת השאלה האם מוצרים שיש להם את אותה מטרה, ואת אותו אופק השקעה, אמורות להמצא ב-ימגרש משחקים מיסויי לא אחיד, ואם כן, מה הלוגיקה מאחורי העיוותים הקיימים? בראייתי קשה למצוא כיום את אותה לוגיקה, והיום כשיש הזדמנות לבחון סוגיה בראייה רחבה זו אני חושב שראוי לבחון זאת. המטרה של הבחינה אמורה להיות כמובן יצירת רציונל מאחד מאחורי שורת המוצרים שהוזכרו.

שלומי שוב

השאלה תמיד היא האם לנצל הזדמנות לתיקון שהוא תיקון נקודתי או לחכות לזמן שכנראה לא יגיע לעשות תיקון מלא.

משה ארנסט

אני רגע רוצה לענות לאיתי שלא נמצא פה ולבודד את הדיון מהמלחמה כי אם נהיה כנים, משרד האוצר לדורותיו רוצה לבטל את הפטור מקרנות השתלמות גם כשלא הייתה מלחמה. אז בוא כאילו אל תטילו עלינו את כל הנטל כרגע למצוא את הפער בתקציב המדינה. יכול להיות שצריך לעשות הרבה תיקונים ויכול להיות שבנסיבות מסוימות צריך לבטל הרבה פטורים לרבות פטור מקרן השתלמות אבל בואו נשים רגע את המלחמה בצד ונדון לגופו של עניין כאילו אין מלחמה. זה יכול לעשות את הדיון יותר רגוע. לגופו, אני חושב, ואני עונה לכלכלן מרשות לניירות ערך - שמועדת בן בסט ואני אקריא לכם משפט אחד של ועדת בן בסט על קרנות ההשתלמות - "למעשה הפכה קרן ההשתלמות למכשיר למתן שכר נדחה ל-3 שנים בממוצע תוך כדי פטור מתשלום המס". עכשיו זה לא המציאות. זאת אומרת שגם מה שאמרת כאילו המכשיר הזה דומה לקרן נאמנות, דומה לחיסכון פיננסי, דומה למוצרים קצרי טווח, זה לא המכשיר שאנחנו מכירים. אנחנו מכירים מכשיר שבזכות הטבות המס ובזכות חינוך פנסיוני אולי במדינת ישראל, ועוד מגוון של סיבות גורם לאנשים לחסוך איתו לגיל הפרישה. אנשים בקרנות הפנסיה בישראל - זה העובדות, לא יודע מה מקורות של יחס ההחלפה ואיך ה-OECD הגיע ליחס ההחלפה אבל אנשים היום יוצאים מקרנות הפנסיה בישראל עם סכום ביטוח, סכום פנסיה, סכום צבירה של בין 300,000 ל-500,000 שקל. זה סכום הצבירה שאזרחים יוצאים מקרנות הפנסיה בישראל. יכול להיות שאני לא רואה את התמונה המלאה ויכול להיות שיש להם עוד קרן פנסיה במקום אחר, יכול להיות שיש להם עוד ביטוח מנהלים במקום אחר, יכול להיות שיש להם עוד הרבה דברים - תבדקו ותסתכלו למציאות בעיניים והיא שאנשים יוצאים עם קצבה מאוד מאוד נמוכה. מה שאנחנו רואים שהם עושים זה שהם לוקחים את קרן ההשתלמות והופכים אותה לקצבה.

עכשיו, אנחנו צריכים לשאול את עצמנו האם אנחנו רוצים לעודד מכשיר כזה, גובה הטבות המס הוא עניין לבחינה אבל האם למדינת ישראל יש אינטרס שאזרחי ישראל עד 15,700 ש"ח יפקידו עוד ועוד כסף לפרישה. בין אם זה יהיה בהפיכת כל החיסכון הזה, כמו שפרופסור ברנע הציע, לפנסיוני אבל גם בלי זה - כרגע במציאות זה מה שקורה. היקפי הפדיונות מקרנות ההשתלמות היו בשנת 2022 5% במוצע בשוק במדינת ישראל. זאת אומרת, שאנשים ממשיכים עם הכסף הזה לעשרות שנים. אז עכשיו, כל ההשוואה של ועדת בן בסט וגם ההשוואה שאתה עשית למוצרי החיסכון האחרים זה לא השוואה! זה לא מוצר קצר טווח! זה לא מוצר לטווח בינוני! זה מוצר לרוב האוכלוסייה ארוך מאוד טווח! עכשיו השאלה שמדינת, ישראל צריכה לשאול- האם היא רוצה לעודד חיסכון נוסף מעבר ל-20.83% שהיא מעודדת לפנסיה, האם היא רוצה לעודד עוד כמה אחוזים? בעיניי, זו השאלה שצריכה לעבוד עליה.

אילן גילדין

אני אחדד, בראייתי פשוט צריכים להסתכל על כלל מכשירים שהוזכרו לפי טווח ואופק השקעה ולהתייחס אליהן באופן שווה.

אמיר ברנע

אתה טוען שבקופות כמו גמל להשקעה הן ממלאות את אותו תפקיד פנסיוני. הנקודה שאולי החמצת אלה דברים שיהודה אמר לגבי הנזילות כשקרנות השתלמות מהוות מאגר נזילות להוצאות בלתי צפויות.

משה ארנסט

שיעור הפדיון של קופות גמל להשקעה הוא בערך פי 2 או פי 3.

אמיר ברנע

הנקודה שיהודה אמר לפי דעתי מאוד חשובה. תראה, אדם חוסך 6 שנים נניח ומח"מ 3 שנים - זה לא משנה. עברו 6 שנים ויש לו חיסכון נזיל. הוא יכול להוציא אותו מתי שהוא רוצה על בסיס נטו. מתי שהוא רוצה, זה עומד לרשותו. כלומר, זה ממלא תפקיד לא רק כחיסכון לטווח רחוק אלא זה גם בפן הפירותי. לא לקחת את זה בחשבון. זה אלמנט שכל אחד ירצה בתיק ההשקעות. יש לנו כאן את הישות המספקת לו את זה.

יגאל נוימן

ההרגשה שלך, אמיר, שניסחת את הצורך של האוצר בהכנסות נוספות - אז זה נכון שזה [מיסוי על קרנות השתלמות] זמין ואפשר ככה לגייס 10 מיליארד שקלים או כל מספר אחר שהוזכר. עם זאת, אני לא חושב שזה צריך להיות השיקול שלנו כמדינה. אני חושב שראוי שכל השחקנים ישתמשו בהזדמנות - בהקשר השלילי - שנוצרה פה כדי ליצור תיקון. נכון שאנחנו נמצאים עכשיו במשבר עצום, אבל כל משבר הוא הזדמנות לתקן ולעשות רפורמה מאוד נדרשת, כמו שיהודה [בן אסאייג] אמר

קודם. אני חושב שההזדמנות תבוא אם האוצר יסתכל על התמונה הכוללת, לא רק מהזווית של איך אנחנו מגדילים את הכנסות המדינה אלא גם מהזווית של איך אנחנו משתמשים במיסוי כדי לתמרץ אנשים לעשות דברים נכונים. הרי בסופו של דבר המטרה של הקלות המס על קרנות הפנסיה היא לתמרץ אנשים לחסוך כדי שבעת זקנה הם לא יפלו למעמסה על המדינה.

בדומה לכך, גם לגבי הטיעונים הנכונים של ההסתדרות שמבוססים על מה הוגן ומה צודק. אני לא חושב שנצליח להתקדם עם הטיעונים האלו לשום מקום. אי אפשר לעשות מערכת מיסוי שמתייחסת למגוון כל כך רחב של עיסוקים במשק (שכירים, עצמאיים), ולהפוך אותה להוגנת לכל. תמיד יהיו פניות לא הוגנות - לפעמים הרבה יותר מפינות. במיוחד במדינה כמו ישראל עם בעיות הרבה יותר גדולות מאשר הבדלים בין שכירים שיש להם קרנות השתלמות ושכירים שאין להם - למשל - חוסר הצדק שנוצר מחלק מתשלומי ההעברה.

אני באמת חושב שאם כל הצדדים יסתכלו ביחד, לא רק מהזווית של מה שהם צריכים על מנת לקדם את ההכנסות של הצד שלהם אלא מהשימוש במיסוי לטובת הכנסות המדינה וכדי לתמרץ אנשים להתנהג כמו שאנחנו רוצים שהם יתנהגו. אנחנו יכולים להשתמש בהזדמנות היוצאת דופן שנוצרה לנו כדי לתקן, ואם כך יקרה מוכל לצאת מהאירוע עם משהו שיש לו השפעה לפחות גדולה כמו ההשפעה של ועדת בן-בסט.

שלומי שוב

תודה יגאל, אני שמח שיש לנו את הגיוון הזה גם של אנשי אקדמיה, גם של מוסדיים, גם של רגולטוריים.

צור גינת

הנושא של הפערים במיסוי לקרנות השתלמות שהם פטורות ממס גם על התשואה הוא גורם דומיננטי בהחלטה. כלומר, אם יש לך קופת גמל להשקעה ובנוסף קופה שהיא קרן השתלמות, אתה קודם כל תמשוך את קופת הגמל להשקעה כי קרן ההשתלמות ממשיכה להנות מהפטור וזה חד כיווני. כלומר, אם הוצאת כספים מקרן השתלמות לא תוכל להחזיר. זה לא רק לחכות לתקופה שהקרן נזילה, אלא גם לא לקבל את הפטורים על הפקדה העולה על 15,000 (לשכיר) כל שנה שזאת תקרת הפטור. לכן, הכסף הזה יושב עד הפנסיה. כמי שפוגש הרבה מאוד פורשים מידי שנה - לכולם יש כפי שנאמר פה קרן השתלמות בסכום משמעותי שהיא יושבת שמה ככרית ביטחון לאדם הפורש ולמתבגר.

אמיר ברנע

למה לא למזג עם ההשקעה הפנסיונית?

צור גינת

אני לא בא למזג. אני רק בנתונים. אני אומר שימו לב שקרנות ההשתלמות היו פלטו עד שנת 2003. מרגע שנכנס המיסוי של שוק ההון, לא מושכים אותן יותר והן מצטברות ומגיעות לסכומים שהן נמצאות כיום.

שלומי שוב

אבל כמו שיהודה אמר צריך את ההטבה במשיכה בשביל הפסיכולוגיה של הכסף הנזיל. זה נקודה מעניינת מאוד.

ענבל פולק

אם יש בעיה ועולה שיש בעיה מהצד של הקרנות הפנסיוניות- צריך לטפל בפנסיה. עולה פה שיש בעיה בפנסיה ושאלנשים יגיעו לגיל הפנסיה ולא יהיה להם ממה לחיות כי יש יוקר מחייה

יהודה בן אסייג

את מדברת בגלל שיעור תחלופה נמוך? אגב זה קצת בלוף מפני שיש להתייחס. שיעור התחלופה האמיתי צריך לכלול את כל רכיבי החיסכון ארוך טווח כולל ביטוחי מנהלים, כולל קופות הגמל. אנחנו נמצאים כרגע במציאות שבה קרנות הפנסיה הנוכחיות הן די צעירות יחסית לוותק הפנסיוני שנצבר פה שנים קודם לכן על קופות גמל וביטוחי מנהלים. שיעור תחלופה אמיתי צריך לכלול את כל החיוב הפנסיוני והוא הרבה יותר גדול ממה שנראה כרגע רק בקרנות הפנסיה.

ענבל פולק

אני חושבת שיכול להיות שיש בעיה בכספים שנחסכים לפנסיה ושאלנשים מגיעים לגיל פרישה ואין להם מספיק ממה לחיות. אם זה נכון זה מצריך בחינה, זה לא ברשות ניירות ערך אלא ברשות שוק ההון. אבל אני חושבת שבאמת ההסתכלות צריכה להיות מאוד כוללת. אנחנו שונים מהעולם בזה שאנחנו נותנים הטבות מס פר מוצר ולא פר מטרה. כל פעם מישהו חושב על איזה משהו או איזשהי הזדמנות אפילו ניצול של LOOPHOLE בתוך החוק. לא שמים לב ופתאום רוכבים על איזשהי הטבת מס למוצר מסוים ואנחנו רואים דווקא בטבלה שהוכנה בצורה מאוד טובה ומסכמת- שיש אוכלוסיות שהם האוכלוסיות עם החיסכון הנמוך ביותר המשקיעות ושמות את החיסכון שלהם בפיקדונות בבנקים וקרנות נאמנות. אלה האוכלוסיות עם הכסף הקטן ואלה המוצרים ללא הטבות מס. זאת אומרת, את מי אנחנו רוצים לעודד? את מי שיש להם הרבה מאוד כסף? מוצרי ההשקעה בהם, קופת גמל להשקעה, פוליסות חסכון וקרן נאמנות- לשלושתן אין שום אלמנט של ביטוח, ריסק. ובכל זאת, בקופות גמל להשקעה החליטו לתת הטבה אם תמשוך את זה לפנסיה ומשווקים אותה כמוצר השקעה עם יתרונות של מס. אם יש לנו בעיה פנסיונית- אז בואו נטפל בקרנות פנסיה. כמו שאמרתי, שהדברים

יהיו שקופים, ברורים, לא כל פעם לנסות להבין שבסוף העיוות הוא שמי שמקבל את אותם הטבות המס זה לא האוכלוסיות עם החיסכון הקטן אלא האוכלוסיות עם החיסכון הגדול.

שלומי שוב

לצערי, בישראל אנחנו אלופים בארביטראז' פר מוצר וגם פר רגולטור. כלומר, אנחנו צריכים ליצור אחדות לפי עקרונות, ללכת לפי מהות ולא לפי שם או מוצר או רגולטור. זה יעשה לנו רק טוב.

ענבל פולק

זה גם נכון! בעולם יש מה שנקרא חשבונות חיסכון. שהחשבון הוא SAVING ACCOUNT והלקוח בוחר לבד איזה מוצר הוא רוצה להשקיע, איזה סוג של מוצר מעניין אותו. ב-SAVING ACCOUNT אפשר להשקיע במוצרים שונים והטבת המס ניתנת ברמת החשבון ולא ברמת המוצר. עוד נקודה שלא עלתה פה, כי עד עכשיו דנו ברמה למעלה, אך יש מקום לציין כי המוצרים האלה, קופות גמל להשקעה, פוליסות חיסכון, קרנות השתלמות וקרנות נאמנות, שונים באופן שהם מנהלים את ההשקעות בהם, ויש לזה משמעות גם מיסויית וגם כלכלית וסיכון שונה. אם הכסף הולך לשוק ההון ולחברות הישראליות שמונפקות בבורסה בתל אביב אז תיהיה הכנסה חזרה למדינה. אם ההשקעות במדד S&P 500 שהיום יש מסלולים כאלה- נשאלת השאלה האם רוצים לתת הטבת מס לכל סוגי ההשקעות? אם נותנים הטבת מס פר מוצר מסויים, זה כולל את כל המסלולים שבו. למה נותנים הטבה להשקעות בחו"ל? איך זה עוזר למשק? איך זה עוזר לכלכלה?

איציק שנידובסקי

מעונין להוסיף נקודה נוספת לדיון - היום למעשה שאתה יושב עם לקוח, קיימת האפשרות, לבנות תיק השקעות, שאינו משלם מס באופן שוטף. תיק השקעות מסוג כזה, נהנה מדחיית מס מלאה. לדוגמא: IRA. מדובר במיליארדים, של אנשים פרטיים, שנהנים מדחיית מס, במסווה של קופות גמל.

כפי שצוין ע"י נציגי הרשות לניירות ערך- הארביטראז' הרגולטורי פר מוצר, פר רגולטור, פר תעשייה, יוצר עיוותים בלתי סבירים, ופוגע בין השאר ביעילות של שוק ההון.

אני סבור שצריך להסתכל על התמונה הכוללת, ולעשות את התיקונים המתבקשים, בצורה רוחבית ויעילה, ולא בהתייחסות פרטנית למוצר ספציפי, כמו קרן השתלמות.

לקחת את קרנות ההשתלמות, ולמסות רק אותן, מבלי להתייחס למכלול המוצרים ואפשרויות ההשקעה, יעמיק את חוסר שיווי המשקל, הקיים היום בין מגוון אפשרויות ההשקעה.

לפגוע רק קרנות ההשתלמות, כי שם לכאורה, זה פשוט, אינו מהלך סביר.

שלומי שוב

אני לא יודע אם זה הכי קל. הכי קל זה מע"מ.

איציק שנידובסקי

לכאורה.

ענת יהב

עמית מייצג אותנו כאן אבל אני רק רוצה להוסיף משהו אחד כי התחושה שלי היא שלא ניתן מספיק דגש על החשיבות של קרן השתלמות כחסכון לטווח הבינוני. נכון, השאיפה היא לצרף את החסכון הזה לפנסיה אבל יש גם את העניין של הטווח הבינוני, ואנחנו יודעים שהמציאות במדינת ישראל היא שאין חיסכון גדול למשקי הבית. רק בשבוע שעבר היינו בדיון בכנסת על הנושא של הביטוח הסיעודי. בבת אחת הפחיתו לאנשים זכויות כך שבמקום לקבל ביטוח סיעודי אחרי חודשיים, האריכו להם את תקופת ההמתנה לשישה חודשים. מה יעשה בן אדם שנקלע לצרה והוא צריך עכשיו איזושהי כרית ביטוח של יותר מכמה אלפי שקלים, הוא צריך איזשהו סכום כסף שאנחנו יודעים שרבים ממשקי הבית כנראה לא חוסכים אותו בישראל ואין לו מספיק חסכונות אחרים בשביל זה. קרן ההשתלמות זה איזושהו חיסכון בכפייה כי זו זכות מוגנת וקוגנטית ואתם לא מביאים בחשבון שזה גם מפחית נטל מהמדינה בהרבה מצבים.

שלומי שוב

ואם אני רוצה אוטו יותר יפה אז אני גם יכול?

ענת יהב

ראה אפשר להתווכח על זה אבל בסופו של דבר עובדה היא שזה לא המצב. יושבים פה הרבה בכירים מהגופים המוסדיים והם מעידים שרוב הכספים בקרנות ההשתלמות נוזלים, כלומר הציבור לא ממהר לפדות את החסכון הזה. וגם בקורונה ראינו את זה. גם אז ראינו שמשקי הבית לא כל כך ממהרים למשוך את קרנות ההשתלמות. אז הציבור הוא כן חכם בסה"כ והוא כן יודע לשמור את הכספים האלה לעת צרה. עכשיו למשל, אנחנו במלחמה ולאנשים יש המון הוצאות מגוונות ופרטניות כתוצאה מכך, - אולי לעבור לבית עם מקלט, או לאיזור בטוח יותר וכדומה. אלה סיטואציות שהן לאו דווקא פנסיוניות וזה מאוד חשוב שתשימו את הדגש גם על הנקודה הזאת.

עמית בן צור

תזכרו, לא עבר הרבה זמן, בזמן הקורונה אגף תקציבים - במקום להוציא מתקציב מדינה, תקציב ציבורי. מה הוא עשה? יזם את זה שהאנשים יוכלו למשוך כספים מקרנות ההשתלמות לפני ה-6 שנים

ולשתמש בזה. כלומר, כשזה נוח שולחים אותם למשוך את הקרנות. עכשיו, כשזה לא נוח, רוצים לבטל את זה. מדיניות טווח קצר קלאסית. אפילו לא טווח קצר אלא טווח מיידי.

כפיר בץ

אם באמת יש צורך בכרית ביטחון אז שוב כמו שכבר נאמר כאן, הדבר הנכון הוא לעשות משהו אחד יותר. לא יכול להיות שדווקא בעשירונים הנמוכים ששם על פניו, קיים צורך יותר גדול בכרית ביטחון שיעור בעלי הקרן הוא נמוך. אבי נגע בזה וזה משהו חשוב - הטבת המס בקרן השתלמות ביחס להטבות המס האחרות היא מאוד משמעותית. זאת אומרת, בפנסיה יש לנו 25 מיליארד הטבת מס ואבי העלה את הנקודה ושאל למה צריך אותה בכלל אם הפנסיה היא חובה - זאת כשברירת המחדל של ההפקדה חשובה יותר מהטבת המס. קרן השתלמות היא במרוץ צמוד עם נקודות זיכוי לילדים, השאלה היא מה יהיה יותר בעתיד - ילדים או זכאים לקרנות השתלמות אבל בשלב זה היא ההטבה השלישית בגודלה. מדובר בהטבה מאוד גדולה. הטבה זו מאוד רגרסיבית וצריך לציין את זה פה כמה פעמים - גם באחידות הזכאים לה. זאת אומרת, שיעור הזכאים לה בעשירונים העליונים הוא גבוה הרבה יותר מבעשירונים התחתונים. גם בהטבת המס בהפקדה שהיא משמעותית ומגיעה בעיקר לעשירונים העליונים. וגם מי שיכול להרשות לעצמו להחזיק את הקרנות נזילות לנצח עד גיל הפרישה - לאו דווקא כי הוא צריך את זה כתוספת קצבה, אלא פשוט כי זה כסף שפטור מרווח הון. גם הטבה זו הולכת למי שיכול לאפשר את זה לעצמו שזה האנשים היותר חזקים ואלה שלא ישתמשו בכרית הביטחון הזו בעת צרה ויש להם מספיק כריות אחרות. יש עוד חסכוניות בישראל כמו שדיברנו פה על שאר המכשירים. שיעור החיסכון של משקי הבית בישראל הוא יחסית גבוה בניגוד למה שנאמר כאן. כמחצית מהמדינות ב-OECD הן עם פנסיה חובה, ושיעור הכיסוי בישראל הוא יחסית גבוה ומה שאנחנו רואים על יחס התחלופה - אני לא אתווכח אם יחס התחלופה הוא נמוך או גבוה למרות שלפי המודלים שלנו הוא כן גבוה ומספיק וגם לפי המודלים של ה-OCD הוא מספיק, גם על פי העבודה של ספיבק אפשר לדבר על זה שהוא הסתכל על קופה מסוימת ולא על כל החסכוניות כמו שנאמר כן. אם יחס התחלופה בישראל נמוך אז צריך לטפל ביחס התחלופה ולטפל בחיסכון פנסיוני ולא בחיסכון שנועד לטפל בטווח בינוני ושהוא לא אחיד.

שלומי שוב

תודה. רשות המיסים גורם משמעותי פה ויש לנו ד"ר עופר רז דרור שהוא סמנכ"ל רשות המיסים. אז עופר נשמח לשמוע באמת את העמדה שלכם ברשות המיסים על הנושא.

עופר רז דרור

אני רוצה רגע להתחבר למה שנאמר פה כי היה פה דיון שהוא היה גם ברמת מאקרו הכי גבוהה וגם באמת ברמת מיקרו של הטבות מס מאוד ספציפיות. אני רוצה להתחיל בדיון המאקרו שבאמת אם אנחנו מסתכלים על הדברים שנעשים בתחום הפנסיה אני חושב שלא נעשתה חשיבה מתכללת ברמה הגבוהה שהדבר הזה דורש, להסתכל באמת באיזושהי ראייה רחבה מאוד מול מכשירי השקעה אחרים

וגם מול תובנות על מדרגות המס וכו', לא נעשתה כבר באמת מאז ועדת בן בסט ואפילו ועדת רכטנברג שאולי הייתה האחרונה שהיה לה כן מבט מאוד רחב על עולם המס, לא נגעה בנושא הזה.

אני חושב שאם נשאל את עצמנו למה הדבר הזה קורה, אז אני חושב שיש לנו בעיה ארגונית בממשלת ישראל בעולם המס, אפשר לקרוא לזה בעיה, אפשר לקרוא לזה שזה המבנה הפשוט אבל אני חושב שהמבנה הנוכחי לא מאפשר חשיבה מתכללת ברמה גבוהה בממשלת ישראל ואני חושב שבעשרים השנים האחרונות אנחנו סובלים מהבעיה הזאת בעצם אולי במידה רבה מאז הקמת רשות המיסים ושינוי מבנה הכוח בתוך הממשלה ויש לזה השלכות על היכולת שלנו. לדוגמה, בתחום כל כך מורכב כמו הפנסיה/קרנות ההשתלמות/מדרגות המס לעובדים להגיע לאיזושהי חשיבה באמת שבה אנחנו לוקחים את כל המכלול הזה ומנסים להביא לאיזושהי תוכנית מדיניות מורכבת ומוסכמת של רוב השותפים לשולחן הזה ובמקום זה אנחנו פועלים בצורה אינקרמנטלית בניצול הזדמנויות שכמובן יכול להיות שזה עדיף מאשר לא לעשות כלום. אבל הנה אז יש לנו הזדמנות גדולה של בעצם בור תקציבי ובעצם אנחנו נדרשים לבחון אלטרנטיבות ואנחנו כמובן מתחילים מעיוותי המס ושם אנחנו נכנסים לרשימה ארוכה של עיוותים ואנחנו מה שנצליח נצליח ורק אחר כך נדרש באמת להעלות מיסים שברור לנו שהם פוגעים בצמיחה. בעניין רגע המיקרו בעולם הפנסיה וקרנות ההשתלמות אני חושב שבאמת השאלה המרכזית שלנו צריכה להיות מהו יחס התחלופה בפועל שאנשים פורשים איתו לפנסיה, האם הוא מספק ואם הוא אכן מעל ומעבר למה שהיינו רוצים לראות אז אולי באמת יש מקום לצמצם את הטבות המס וספציפית קרנות ההשתלמות שבאמת היו על הכוונת של משרד האוצר על אגפיו השונים מזה הרבה שנים, באמת לא ברור למה עלינו לתמוך בהיקפים כל כך גדולים בהטבת מס לחיסכון בינוני. עם זאת, אני חייב להגיד שאני בהיותי חדש בתחום, מהדיון הזה עלו לי כמה שאלות כפירה לעולם קרנות ההשתלמות שאני לא יודע אם אנשים שקצת מעורים בנושא יותר ממני יודעים לענות, אבל האם אפשר לראות למשל את קרנות ההשתלמות, שכמו שפרופסור בן בסט אמר, רק שליש מהעובדים יש להם את זה, אולי זה במידה רבה גם בחירה של העובד. כלומר, בהינתן שהוא במדרגות המס הנמוכות יכול להיות שהוא מעדיף לקבל את הכסף עכשיו ולא לדחות אותו למספר שנים קדימה, כך שיכול להיות שזה גם במידה מסוימת כלי גמיש שאנחנו בסך הכל רואים את תוצאות הבחירה של העובדים ואולי זה לא דבר רע שיש מעט כאלה. דבר נוסף זה באמת מה החשיבות של כלי לטווח בינוני במזעור סיכונים של זעזועים שיש לבן אדם במהלך החיים, הנושא הזה הועלה פה, אני לא בטוח שראיתי בחינה של הנושא הזה לעומק. אמנם אנחנו לא כמו בארצות הברית, שכשאתה שובר את היד אתה יכול להגיע לפשיטת רגל אבל בסוף אנשים תקלים בבעיות בחיים שהם לא ידעו לצפות מראש והם לא יכולים לחכות עד הפנסיה כדי לקבל את כל הסכום כדי לפתור אותם, אני חושב שהרבה פעמים אנחנו עובדים על אוטומט. אבל בכל מקרה כשאנחנו מדברים על אלטרנטיבות בעולם שחסר בו עשרות מיליארדים בשנה אז בהחלט זה אחד הדברים שצריך לעלות על השולחן.

שלומי שוב

עופר אבל ממה שאני מבין אתה אומר שצריך פתרון כולל וכו' אבל מבחינתך אתה מחזיק בעמדה שאם יש עיוות ספציפי שאתה רואה אותו כעיוות ויש הזדמנות לפתור אותו אז אתה בעד לפתור גם את העיוות הספציפי, לא לחכות לטיפול הכולל?

עופר רז דרור

בגדול כן. כלומר, אנחנו בממשלת ישראל עם כל הקשיים, אנחנו מודעים ליכולות שלנו ועכשיו להתחיל לעשות תהליך סדור של כמה שנים שבסופו נתקן את כל עולם הפנסיה, ההסתברות לזה היא קרובה מאוד אפס. אני חושב שלא סתם זה לא נעשה בעשרים השנים האחרונות, אז אני חושב שתיקונים אינקרמנטליים הם כן הדרך שלנו לשפר את העולם הזה. סתם לדוגמה, כמו אג"ח המיועדות, שפתאום טמקין פה צמצם לנו את האירוע הזה, אז זה כן הדרך להתקדם, אבל אני חושב שרגע אם ניקח פרספקטיבה יותר רחבה אז ברור שנדרשת חשיבה מתחללת ושהממשלה קצת לא מסוגלת לעשות את זה בעשרים השנים האחרונות וכדאי שנשאל את עצמנו למה, וננסה גם לחשוב איך אנחנו כן מייצרים אצלנו את היכולות להתמודד עם מערכת כל כך מורכבת לא בצורה אינקרמנטלית ולא רק בניצול הזדמנויות אלא בעבודת מטה אמיתית ורוחבית.

נמרוד ספיר

אני אגיד כמה דברים, קודם כל, היה פה דיון פיסקלי ארוך שאולי אני אגיד משהו לגביו בסוף אבל משהו אחד שלא שמו לב ולא דיברו עליו בעצם זה שקרנות ההשתלמות, זה התחום היחיד שאין הצמדה של התקרה למדד כלומר, אנחנו עשרים שנה בשחיקה ורק השחיקה הזאת ברמה הפיסקלית הכניסה למדינה בהכנסות מדינה בשנה האחרונה אינפלציה של 4%, למעשה הכניסה לפי התחשיבים פה חצי מיליארד שקל, אז כן הייתה תרומה מסוימת בהיבט הזה של השחיקה, לא יודע למה קרנות ההשתלמות זה הדבר היחיד שלא צמוד כשכל שאר הקצבאות צמודות.

הציבור צריך אפיקי חסכון לטווח הבינוני והמדינה צריכה לעודד חסכון כזה. כרית בטחון לתקופת החיים של משק בית אינה מותרות. המדינה לא יכולה להסתכל רק החסכון הפנסיוני ולהתעלם מהחיים עצמם.

אני חושב שזה שיח שלא מספיק קיים באוצר כי סך הכל שוב ניקח שיעור היסטוריה, ב-2008 תיקון 3 בעצם סגר את קופות הגמל להפקדה, אין יותר קופות גמל לטווח בינוני. מה ראינו, שהמדינה לקחה בעצם את כל הטבות המס האלה לטובת הפנסיה, אני באותה תקופה עוד הייתי באוצר, המדינה לקחה את כל הכסף הזה לפנסיה ובעצם סגרה לציבור את האפיק הזה של הטבות על האפשרות לחסכון לטווח בינוני ולכן אנחנו גם ראינו את העלייה בפופולריות המסוימת הזאת של קרנות השתלמות. ומה הציבור עשה עם הכסף הזה בעצם? זאת שאלה מאוד חשובה שהיא לא עומדת בכלל בדיונים שמתקיימים עם האוצר בנושא הזה. בעצם מה שהציבור עשה עם הכסף הזה הוא הלך לנדל"ן במידה

רבה, הוא הלך לצריכה פרטית גם במידה רבה והוא הלך לחשבונות העו"ש של הציבור שבבנקים. הסתכלתי לקראת הדיון, ב-2008 חשבונות העו"ש של הציבור בבנקים היו על 45 מיליארד שקל, היום אנחנו נמצאים אחרי הירידה הגדולה של השנה האחרונה של עליית הריבית אנחנו ב-360 מיליארד שקל כלומר, הרבה יותר גדול כמה פי כמה. אם תיקחו כל מדד שאתם רוצים להצמיד אליו את הגידול הזה מאז 2008: עליית שכר של הציבור, שכר פנוי, אינפלציה, גידול בתוצר וכו' אנחנו בכלל לא באותם אזורים של עלייה מאז, כלומר, הציבור צריך את האפיקים האלה של החיסכון לטווח הבינוני, זה מנקז הרבה מאוד כספים שהיום הולכים למקומות אחרים. אנחנו רואים גם כמו שעלה פה, אנחנו ראינו את זה בקורונה, הציבור צריך את החיסכון הזה לטווח בינוני גם למימון הורים סיעודיים גם לתקופות של חוסר עבודה, למימון עלויות הורים של הילדים שלהם, וכו'. לפני 2008 הכסף הזה היה נחסך בעצם באמצעות קופות הגמל, אנשים היו חוסכים בקופות הגמל האלה, הכסף הזה היה נחסך על ידי האנשים והשיח הזה של המדינה שמסתכלת אך ורק על החיסכון הפנסיוני ולא מסתכלת על חיסכון לחיים עצמם הוא לדעתי שיח שגוי. אני חושב שהוא צריך להשתנות וזה לדעתי השיח שצריך להיות: איזושהי בחינה של של האלוקציה של איך נכון שהציבור ינהל את החיסכון שלו.

אני אגיד גם משהו קטן על הטענות של הכנסות המדינה שעלו כאן, אנחנו הרבה מאוד עסוקים בשיח האקדמי הזה עם משרד האוצר בעניין הזה: התחשיב של האוצר שגוי ואינו בוחן את השלכות המאקרו של הכוונת התנהגות הציבור וניתוב הכספים לנדל"ן וצריכה.

אני חושב שהמתודולוגיות של אגף הכנסות המדינה ושל רשות המיסים במדידת החיסכון הם שגויות. אנחנו ניסינו להיכנס ולראות איך הם מודדים את העניין של שיעור החיסכון כי עלתה פה טענה שיש שיעור חיסכון גבוה בישראל, טענה ששמעתי לא מעט פעמים, ואז נכנסנו למתודולוגיה וראינו שבעצם המתודולוגיה בוחנת את שיעור החיסכון דרך משוואת התוצר. אני לא מצליח להבין איך אפשר מתוך המשוואה הזו, בתור כלכלן, לא מבין איך אפשר מתוך משוואת התוצר להגיע לשיעור חיסכון זה בכלל לא תפוחים לתפוחים, זה לא הסתכלות על כמה שיעור פיקדונות יש לציבור בבנקים שיכול באמת לשמש לו, זה לא הסתכלות על כמה שיעור החזקה במניות או באג"ח זה לא הסתכלות שהיא לדעתי עומדת במבחנים שהם צריכים להיות לגבי איך אנחנו מנהלים את האלוקציה של החיסכון בישראל. כשאני מגיע לשיח המאקרו כלכלי אז אני אומר שהקונספציה הלא נכונה הזאת של משרד האוצר בהסתכלות גם בכל נושא המיסוי וגם בכל נושא החיסכון היא מביאה להרבה עיוותים גדולים שחלקם עלו גם בשיחה במה שענבל אמרה לדוגמא, כי אנחנו לא יודעים אם אנחנו מקטינים את ההטבה הזאת של קרנות ההשתלמות - אנחנו לא יודעים לאיפה הכסף הזה ילך ברמת המאקרו. לדוגמא - עלה פה הפתרון שהאוצר הציע במהלך הקורונה - במהלך הקורונה כשהציעו באוצר לאפשר לאנשים למשוך את קרנות ההשתלמות לפני השש שנים, הייתה טענה מאקרו כלכלית שאמרתי שאני חושב שהיא שגויה אבל אני יכול לקבל אותה באיזושהו מקום. אמרו באוצר: אנחנו רוצים לעודד את הצריכה הפרטית בישראל בגלל שהמשק בקיפאון, אחרי הקורונה הייתה ירידה מאוד גדולה ברכישות בכרטיסי אשראי ואז אמרו באוצר - אנחנו רוצים להוציא את הכסף הזה מחסכון לצריכה. מה יקרה

היום כשאנחנו נמצאים בעולם של מצוקה הולכת וגדלה בנתיבי השייט ואנחנו לא יודעים האם זה ישפיע על האינפלציה, כשאנחנו נמצאים בביקושים כבושים במשק שאנחנו ראינו אותם בנתונים של כרטיסי אשראי שפורסמו הבוקר, כשיצאו היום ביקושים כבושים של הציבור שרוצה לצרוך ואנחנו רואים בעיית היצע גם בגלל שהמשק עובד פחות וגם בגלל שהוא פחות מייבא, לאן הכסף הזה ילך? הוא יילך לעוד אינפלציה? האם זה מה שבאמת משרד האוצר רוצה לעודד עכשיו? שהכסף הזה יצא מחיסכון בקרנות ההשתלמות וילך לצריכה פרטית ועוד אינפלציה? אני לא מצליח להבין מה ההגיון בעניין הזה ברמת המאקרו. אותו דבר גם בנדל"ן, אנחנו מדברים על ביקושים כבושים גדולים מאוד היום בנדל"ן, גם כתוצאה מהעצירה המסוימת של בניית הדירות כתוצאה מהמשבר שיש לנו עם העובדים ואתרי בנייה וגם כתוצאה מהצפי לביקושים מחו"ל וכו'. לאיפה הכסף הזה שישתחרר מקרנות ההשתלמות אם יבוטלו ההטבות יילך? אנחנו רוצים שהוא יילך עוד פעם לנדל"ן? כשהמדינה לא מטפלת בכלל בהיצע? לעוד עליית מחירי נדל"ן ובעיות חברתיות? ולכן אני חושב שהדיון צריך להיות בכלל דיון הרבה יותר רחב ברמת האלוקציה של הכספים האלה במשק ואני חושב שצריכים לתת עוד כלי חיסכון לטווח בינוני. האוצר עשה איזשהו צעד קטן שנאמר לנו באוצר שהוא היה בין השאר על רקע מחירי הדיור - ב-2016 הקימו את קופות הגמל להשקעה אבל בקופות הגמל להשקעה יש תקרה להפקדה של 70 אלף ש"ח ואנחנו רואים הפקדות שנתיות של 6,7,8 מיליארד שקל, זה לא פותר את הבעיה לציבור שאין לו מוצרי חיסכון לטווח בינוני ואנחנו רואים שהכסף ממשיך להצטבר בעו"ש בהיקפים עצומים כי אין לו לאן ללכת.

אמיר ברנע

למה מערכת המס צריכה להיות הגורם שיצור את התמריץ הזה לחיסכון? למה מערכת המס? מדוע הטבת המס נדרשת? אתה מדבר על ניהול כספים של הציבור, פורטפוליו של ציבור, למה המדינה צריכה לתרום במונחים של הטבות מס?

נמרוד ספיר

גם מהנתונים שלכם רואים בפירוש שהטבת המס זה בעצם הכלי הכי אפקטיבי למשיכת החיסכון הזה לטווח בינוני, אנחנו רואים שהטבת המס הזאת עובדת. אם אין את הטבת המס זה לא אפקטיבי - כמו שאנחנו רואים בקרנות הנאמנות לדוגמה, קרנות הנאמנות נמצאות בירידה ברמה הריאלית של היקף החיסכון שנמצא בהם בחמש עשרה השנים האחרונות כי אין שם שום הטבת מס.

אילי פיטרמן

כי יש אלטרנטיבה, אם שניהם היו חייבים במס אז אולי זה היה מתנהג אחרת. זאת אומרת - הבעיה הגדולה, סליחה שאני מתפרץ, היא העיוות. אני לא מכיר פה את כל האנשים, אני מתעסק בתחום המיסים למעלה משלושים שנה, מכיר את מגוון נושא המס, העיוותים הם הרבה יותר ממה שעלה פה על השולחן בהקשר של שוק ההון, אתם לא מבינים עד כמה, והתחושה שלנו היא שאין חשיבה ארוכת טווח כמעט בכלום בדברים. גם לבטל עכשיו את המיסוי זה איזושהי נקודה, ומה עם כל הדברים

האחרים למשל, למה אם אני רוצה לקנות דירה שהיא תהיה החיסכון הפנסיוני שלי זה צריך להיות ממוסה שונה בין אם אני אשקיע בפיקדון בבנק או שאני אשקיע בקופת גמל להשקעה או בקרן נאמנות. אני חושב שבכלל צריך להיות מין כזה סל של חסכון לטווח ארוך שבו אני אקבל את ההטבות בין אם יש שם דירות בין אם יש דירות בארץ או דירות בחול, זאת אומרת החשיבה שלנו עד היום היא שאנחנו נקבע לאנשים במה הם ישקיעו.

שאלתם מבחינת ההטבות, העניין הוא העניין של האלטרנטיבות. אם קרנות ההשקעה ממוסות וקרנות ההשתלמות לא ממוסות, ברור שיש הטבה אבל אם שניהם לא ממוסים או שניהם כן ממוסים או שניהם ממוסים בשיעור אחר אז העיוות הזה לא קיים, אנחנו יוצרים כבר עשרות שנים את העיוות במו ידינו. מבחינת מדיניות חשיבה וחקיקה של מס - אני מסתכל לפעמים על האמריקאים, הם עוצרים רגע נחים, עובדים שנתיים שלוש ואז משנים, אצלנו תמיד משנים בבום ואז זה פאץ' והפאץ' הזה לא סותם טוב אז עושים על זה עוד טיח ועוד טיח ואז שלושים שנה אחר כך אנחנו מסתכלים ואומרים רגע למה הגענו. אתם יודעים כמה סעיפים יש בפקודת מס הכנסה שכל פעם משנים בהם איזשהו משהו קטן, חלק גדול מהאנשים לא מכירים אותם, הם סותרים, הם כפולים, כי אין חשיבה ארוכת טווח. מתי פעם אחרונה מישוהו לקח את פקודת מס הכנסה שכבר עברה 262 תיקונים משנת 1961 ואומר: רגע מה אנחנו רוצים, איך ממסים תא המשפחתי, איך ממסים בפנסיה, אז עוד נקודת זיכוי לעוד שני ילדים פחות 2 נקודות לשני ילדים זה הנקודות הקטנות האלה. בפרט מי אמר שהמס צריך להיות כלי עידוד הראיה צריכה להיות בכיוון אחר, מה אנחנו רוצים, לאן אנחנו רוצים להגיע, גם איפה שיש עיוות כלי המס צריך להיות הכלי האחרון ואז כל הסוגיות של השיוויון לא תהיינה רלוונטיות אבל אנחנו לא כאלה, כולנו יודעים שאנחנו לא כאלה. קודם עושים אח"כ מדברים וחושבים.

גם עכשיו, דיברו אתמול על ביטול מע"מ לפירות וירקות, האוצר מנסה לבטל את זה כבר עשרות שנים אז יבטלו את זה עכשיו בזמן המלחמה זה נכון? זה לא נכון? איך זה משפיע על הצריכה של ירקות ופירות שדווקא מאוד מאוד בריאים, מה זה יעשה לבריאות זאת אומרת אי אפשר לעשות כל דבר דיון של עד דקה אחר כך ואחר כך לטחון שנים אם זה היה נכון.

עמית בן צור

קודם כל אפשר כי ככה זה עובד.

אילי פיטרמן

לא, אבל זה בידיים שלנו לשנות.

יגאל נוימן

בארצות הברית המגמה היא בדיוק הדבר הזה, להשתמש במס גם ככלי לתמרץ התנהגות.

שאלת מה ההצדקה לזה שהמדינה מתייחסת בצורה שונה לרווחים מנכס הפנסיה, אם אתה בוחר שהנכס שלך יהיה דירה בישראל או דירה בגרמניה או בשוק ההון. התשובה היא שההשפעה של הבחירות האלה היא שונה. כשאתה בוחר שנכס הפנסיה שלך יהיה דירה במרכז תל אביב זאת אומרת שמישהו אחר שרוצה להיות הבעלים של הדירה לא נמצא שם. לעומת זאת, כשאתה בוחר שהנכס שלך יהיה השקעה בחברות ישראליות - השתתפות בצמיחת הכלכלה הישראלית - אתה מסייע לה לצמות. כשהנכס שלך הוא השקעה בחברות אמריקאיות, אתה מסייע לכלכלה ההיא לצמות. האמריקאים בחרו לתמרץ את השקעה בחברות אמריקאיות ולכן נתנו הקלות מס (QDI – Qualified Dividend Income) לדיבידנדים שמקורם בחברות אמריקאיות. לכן, לבוא ולהגיד שבגלל שמסלול אחד ממוסה בצורה שונה ממסלול אחר זה עיוות - זה לא נכון. הצדק החלוקתי הזה הוא רק חלק ממכלול השיקולים שצריך להתחשב בהם.

נמרוד ספיר

אני רוצה להגיד משהו נוסף לגבי המדידה של היקף הטבות המס ששאלת אותי. גם בעניין הזה אני ממש מפקפק בחלק מהנתונים של הכנסות המדינה שניתנים פה. לדוגמא אני אתן לכם כשקופות הגמל להשקעה עברו בכנסת אז היו 2 אמירות משמעותיות של האוצר בדיון. אחד אמרה המפקחת על שוק ההון בדיון בועדת הכספים: 98% מהכסף הזה של קופות הגמל להשקעה ימשך לפני גיל פרישה ולכן לא יהיה פה בכלל ויתור משמעותי של המדינה על גביית מס כתוצאה מהטבת המס. דבר שני, רשות המיסים נתנו בדיון הזה הנחת אובדן גביה של שלוש מאות מיליון שקל בשנה ב2016 שהיום במונחים נומינליים אנחנו צריכים להיות הרבה יותר מ-300 ופתאום אני רואה פה בנייר שלכם שאנחנו מדברים על אובדן גבייה של מאה חמישים מיליון ש"ח לפי הערכת הכנסות המדינה שגם היא לא ברור על מה מבוססת. כלומר, גם ההערכות האלה הם מאוד לא מדויקות, אני לא יודע איך עושים בכלל מתודולוגיה של הדבר הזה ונגיד שזה לא לוקח בחשבון את העובדה שהיום כמו שאמרתי בפיקדונות ובעיקר בעו"ש יש ארבע מאות מיליארד שקל שהם בכלל לא בבסיס המס אז איפה השאלה החשובה לגבי בחינת השפעות הרחבת בסיס המס? כי אם אתה מכניס את הארבע מאות מיליארד שקל האלה שלא ממוסים היום לבסיס המס של עולם של נגיד קופות גמל להשקעה ש98% מהם ימשכו לפני, אתה מכניס אותם לבסיס המס ואז אתה מגדיל את הגבית מיסים של המדינה משמעותית. כל הדברים האלה לא נלקחים בחשבון במתודולוגיה של רשות המיסים ולדעתי זה טעות.

עדי פוזנר

מטריד אותי שהאוצר מאוד חשוב לו לגלות שיש עיוותים ושיש משהו איזה אלמנט במערכת המס שהוא לא מספיק פרוגרסיבי, מטריד אותי שהאוצר מגלה את הדברים האלה תמיד רגע לפני דיוני תקציב. עכשיו זה מעלה את החשד שיש צורך אקוטי להקטין את הגירעון ולפתור את בעיית תקציב

ואז הדבר הזה הוא רטוריקה להעלאת מס ההכנסה ולא באמת זיהוי של בעיה. אז בנושא קרנות ההשתלמות, אם יש פה באמת בעיה שהדבר הזה יוצר עיוות, אפשר מיד לתקן את זה בזה שניתן את זה לכולם את ה"הטבה" ונפתור את העיוות. ואז, אחרי שנפתר ענין העיוות, אם באמת אתם מגיעים למסקנה שצריך לעלות את מס הכנסה (כי הדבר הזה בעצם רטוריקה להעלאת מס הכנסה), האם אתם חושבים שזו הדרך הנכונה ביותר כרגע לפתרון בעיית התקציב במסגרת הכלים האפשריים: העלאת מע"מ, העלאת מס הכנסה, העלאת מס חברות, לא חשוב מה, האם אתם חושבים שזה הדבר הנכון? תגידו את זה. אם אתם רוצים לפתור את העיוות אפשר לתת את זה לכולם ולא יהיה עיוות. אם אתם חושבים שיש פה בעיה של גרסיביות, בואו נבדוק באמת את כל מערכת המס. אם תגידו שאתם רוצים להעלות את המס על העשירונים הגבוהים, תגידו את זה בצורה ישירה ונהל דיון על היתרונות והחסרונות. אבל להגיד שהאלמנט האחד הזה יוצר גרסיביות בתוך מערכת המיסוי של ישראל שכולה מאוד פרוגרסיבית אז אתם בעצם רוצים לשנות את הפרוגרסיביות שלה, אז תגידו את זה באופן ישיר.

שלומי שוב

התחפושית כנגד התחפושית... מורכב

כפיר אילני

אני הייתי רוצה להגיד כמה דברים, לדעתי האדם הסביר בציבור בכלל לא ער להפקדה ולהטבה בהפקדה עד משכורת של 15,712 ₪ כל חודש ולדעתי אם תעשו איזשהו סקר, רוב האנשים אין להם מושג בכלל שהם לא משלמים מס על רכיב ההפקדה (עד התקרה של 15,712 ₪ לחודש) ולכן אני חושב שזה כלי שקל יחסית לטפל בו, לא כלי שקשה לטפל בו. האדם הסביר בציבור (אני מדבר בעיקר על השכירים), דיברנו שבעצם אם אנחנו נותנים את ההטבה, רוב ההטבה יושבת דווקא על ההפקדה, יש תקרה של 15,712 ₪ שזה 188,544 ₪ לשנה ונאמר כאן בצדק לאורך שנים התקרה לא משתנה. אולי היה צריך לשנות אותה ואפילו להגדיל אותה בגובה שיעור עליית המדד לאורך השנים, אבל התקרה לא השתנתה. בעצם בגין המרכיב הזה, רוב השכירים בכלל לא ערים לזה שהם לא משלמים מס על זה.

אמיר ברנע

אבל הם מסתכלים על השכר נטו.

כפיר אילני

אבל גם אם אנחנו מתקנים את המדרגות המס אז הנטו משתנה וגם אם שינינו את השווי של נקודת זיכוי אז נטו השתנה. זאת אומרת כל שנה יש שינויים הרבה פעמים בריווח של מדרגות מס אז יש ההשפעה על הנטו לטובה או לרעה, אבל השפעות תמיד יש על הנטו. אם אנחנו רוצים להשוות את זה למרכיב הפנסיוני ויש הפקדות מעביד עד תקרה מסויימת שלא ממוסות גם במסגרת ההפקדה לשכיר.

אז אפשר לעשות שינוי ייעוד של ההפקדה - רוצה לומר בואו נשנה את הטרמינולוגיה ונקרא לזה קודם כל תוכנית חיסכון ולא קרן השתלמות, זה ממש לא רלוונטי הכותרת, אם זה תוכנית חיסכון לטווח קצר היא יכולה להיות ממוסה ואם היא תוכנית חסכון לטווח רחוק והיא מיועדת לפנסיה אז שם כן אפשר לתת את הטבות. זו עוד נקודה למחשבה שאני רוצה להגיד. דבר אחרון, אני חושב שזה כדור שלג שאם הציבור בסוף יהיה מודע לזה שלוקחים לו את הטבה הזאת, יכול להיות שהמכשיר ילך וייעלם. זאת אומרת שלא יהיו יותר /קרנות השתלמות, וברגע שאנשים ידעו שהם משלמים על זה מיסים, כנראה שלא יהיה להם שום תמריץ להמשיך להפקיד.

שלומי שוב

נר, אנחנו מתקרבים לסיום, איך אתה רואה את הדיון עד כה?

נר הלפרין

הערה שלא התכוונתי מראש להגיד אותה אבל העובדה שזה דיון במיסים ורק אחרי שעה וחצי פנינו לרשות המיסים ולאגף תקציבים פנינו מיד, זה אולי מראה למה יש כל כך הרבה עיוותי מס במערכת המס שלנו. מבחינה מקצועית אנחנו באוניברסיטה ניקח לפחות שלושה דברים שנאמרו כאן וננסה לחקור אותם לעומק.

הנושא הראשון, הוא השאלה האם הטבות מס באמת משרתות ותורמות למטרות שלשמן הן ניתנו. מנגד, האם הכבדת נטל מס כדוגמת מס על סיגריות, אלכוהול, כלים חד פעמיים וכדומה, מביאה לתוצאות הנכונות לשמן הן הוטלו מראש.

הנושא השני, הוא האם אנחנו יודעים לזהות מתי הטבת מס הופכת לעיוות מס? אני בטוח שכשנתנו את הטבת המס לקרנות ההשתלמות הכוונה והמטרה הייתה נכונה, אני גם מניח שההטבות לקופות הגמל להשקעה היו מתוך כוונה ומטרה נכונה. השאלה היא האם אנחנו יודעים לאתר מתי ההטבה הזאת, בין אם משיקולים פוליטיים או בין בשל קבוצות לחץ אחרות, הופכות להיות עיוות מס, כך שאנחנו מוצאים את עצמנו 40 שנה אחר כך במצב שאנחנו נמצאים היום. אני אתן דוגמה נוספת להטבת מס שכנראה הפכה לעיוות מס – בימים אלו יש פרסום בטלוויזיה של חברת אביזרי סלולר שאם תחכו עד הסוף תראו שבשורות הקטנות רשום, שיש להם 50 סניפים בארץ ושישה באילת ואתה שואל את עצמך למה שישה סניפים באילת? ברור לנו למה נוצר העיוות הזה שמעל 10% מהסניפים שלהם נמצאים באילת. כאן עולה השאלה האם אנחנו יודעים לזהות את הנקודה הזאת שהטבת מס הופכת לעיוות מס ולטפל בנקודה הזו ולא 40 שנה אחרי שכבר אי אפשר לעשות בה כלום.

הנושא השלישי, הוא נושא השוויון בהטלת המס. ענבל ואילן מרשות י"ע נגעו בנושא זה קודם. אם יש לנו מכשירי השקעה זהים בשוק ההון כדוגמת 'קופת גמל להשקעה', 'קרן השתלמות' או קרן נאמנות, המיסוי עליהם צריך להיות זהה. לדוגמה, מעבר בין מסלולים בקרנות נאמנות חייב במס, בעוד מעבר בין מסלולים בפוליסות חיסכון של או בקופת גמל להשקעה לא חייב במס. אני לא אומר

מה צריך להיות, אבל היה וזאת ההטבה שרוצים לתת היא צריכה להינתן לכולם ולכל המכשירים. שהחוסך או המשקיע יחליטו על ההשקעה לפי הביצועים או לפי דמי הניהול או לפי כל פרמטר אחר, אבל לא לפי פרמטר המס, המס חייב להיות ניטרלי ושוויוני.

אבי בן בסט

משפט אחד שאמרתי קודם ואני רוצה לחזור עליו. כמעט כל הדיון פה נסב על הטיב של המכשיר וכו' וכו'. רבותיי, זאת לא הבעיה של קרנות ההשתלמות. הבעיה המרכזית שלהן היא ששני שלישי מהעובדים לא זכאים לה. לא כי הם לא רוצים, אלא כי המעביד בחר שלא לתת להם את המכשיר הזה. זה בעניי הדבר המרכזי. כל יתר הדברים כמו טיב המכשיר וכו' לא נראה לי בעיה מרכזית, צריך לטפל פה בעיוות - זה הדבר המרכזי.

נמרוד ספיר

אני רוצה להגיד משהו אחד שלומי, כל הדיון בנוגע לקרנות ההשתלמות היה על שכירים וצריך לזכור שקרנות ההשתלמות זה כלי מאוד חשוב לעצמאים, זה גם עיוות של חוסר חברתיות ושל פגיעה בצד החברתי כי עבור עצמאי קרנות ההשתלמות הן אולי כלי החיסכון היחיד. הרובד של הדיון על העצמאים מנותק גם מהנתונים שהציגו מהאוצר של עשירוני שכירים וגם מכל השיח בנושא, הפגיעה הזאת בעצמאים כתוצאה מהפגיעה בקרנות ההשתלמות היא גם משהו מאוד משמעותי בהיבט החברתי.

יניב פגוט

אז אני שומע פה כמעט שעתיים דיון על קרנות השתלמות בו מתעלמים מההשלכות של פגיעה בקרנות ההשתלמות על שוק ההון הישראלי ועל צמיחת במשק המקומי והפונציאל הטמון בבורסה הישראלית להתמרת הצמיחה והגדלת הכנסות המדינה ממיסים. מה בא ואמר האוצר - חסר לי בבסיס התקציב לשנים הבאות כ- 10 מיליארד שקל עד 20 מיליארד שקל על מנת לממן את צרכי הביטחון העתידיים ולכן אבטל הטבה שאני מעריך שתגשר לי על 8.5 מיליארד ₪ בשנה או שאאלץ להעלות מיסים ישירים ועקיפים. מדובר במספרים המהווים כ- 0.5% - 1% תוצר אשר ניתן לגשר עליו כמו בכל משק בית או דרך שורת ההוצאות או דרך הגדלת ההכנסות או שילוב ביניהם. שוק ההון הישראלי והבורסה בתל אביב יכולים וצריכים להיות פלטפורמה להתמרת הצמיחה שתביא בתורה להגדלת הכנסות המדינה ממיסים. הדיון של אגף תקציבים בפורום הזה מתמקד כבקיצוץ בהוצאות ובמקום להשתמש בפלטפורמה הזאת שנקראת שוק ההון להגדלת הכנסות באמצעות הקטנת המס על הבורסה, הפרטות, חקיקה תומכת שוק הון ועוד. ביטול ההטבה של החסכון בקרנות ההשתלמות יהווה מכה נוספת וקשה לשוק ההון הישראלי, הכסף שיושב בקופות ובקרנות השתלמות האלו - ה 340 מיליארד שהזכרתם קודם לכן, אף אחד לא שאל בפגישה היום במה הוא מושקע? כולם התייחסו למי נהנה מההטבת המסך אזכיר לכם כי חצי ממנו מושקע בשוק ההון הישראלי, כ- 170 מיליארד שקל מושקעים באג'חים קונצרניים, ומניות ישראליות ובסוף אם קרן ההשתלמות תעלם מין העולם והיא

תעלם בלי הטבת המס אזי שוק ההון המקומי יתייבש עוד יותר ואז מאיפה יגיע הכסף למימון החברות ובאיזה מחירים יגוייסו המקורות ומה יקרה לריכוזיות במשק? במקום לכוון ברגולציה נתח נכבד מתוך קרנות ההשתלמות להשקעה בקרנות תשתיות מקומיות והון סיכון מקומי וכל מיני דברים שישפיעו פה בתוך המדינה הזאת ולהתנות את ההטבות המיסויות בכך, אז באים לחסל את קרנות ההשתלמות. הציבור שחסך בקרנות השתלמות ירכוש יותר דירות וינפח שוב את מחירי הדירות ויוציא יותר כסף להשקעות בחו"ל דוגמת S&P והחברות יפתחו תלות עוד יותר גבוה במימון בבנקים חלף מימון בשוק ההון.

שוק ההון זו פלטפורמה שאין לה אבא, אין לה אמא, אגף התקציבים מתנהלים כמו חלבנים במכולת, בלי שום ויז'ן, בלי שום הסתכלות קדימה איך מנצלים את הפלטפורמה הזאת כדי להגדיל השקעות במשק.

ענבל פולק

אז קודם כל אני מסכימה שצריכה להיעשות רפורמה וזו הסתכלות ארוכת טווח ואני חושבת שכולכם מרמזים על זה והחקיקה בישראל היא כן אופורטיוניסטית, זאת אומרת שיש הזדמנות אז מחוקקים, אבל אנחנו צריכים להיות עם תוכניות מגירה, אנחנו צריכים לדעת מה אנחנו רוצים לשלוף ומתי.

שלומי שוב

ענבל, את הרגולטור, אנחנו רק הפלטפורמה של הדין.

ענבל פולק

אני חושבת שאם צריכים דברים חד פעמיים אז יש הרבה רווחים צבורים ואפשר להוריד את המס ולתת לאנשים להוציא את הכספים כי גם בקרנות נאמנות, קרנות השתלמות וקופות גמל להשקעה - אנשים לא נוגעים בכסף והעשירים לא נוגעים בכסף. אם יגידו להם בואו תוציאו אותם עכשיו במס יותר נמוך, יהיה את העשרה מיליארד האלה שאגף התקציבים מחפש בצורה חד פעמית וזה יהיה פתח להתחלה של רפורמה להשוות בין סוגי המוצרים ולתת למשקיע לבחור לפי מאפייני מוצר ההשקעה והצרכים של המשקיע ולא לפי הטבות מס.

עמית בן צור

בהסתכלות מאקרו, ישראל מוציאה בכל שנה פחות 171 מיליארד שקל מהממוצע של ה OECD בכל ההוצאות האזרחיות שלה - על חינוך בריאות, תחבורה, חקלאות, תעשייה, תעסוקה, על הכל - 171 מיליארד שקל פחות. הדבר הזה מוביל לפריון עבודה נמוך יותר, לפקקים מטורפים שאנחנו עומדים בהם במשך שנים, לתורים בבתי החולים ובמרפאות. 171 מיליארד שקל מול הממוצע - לא מול מדינות הסמן שנבחר אותן. זאת אחת הבעיות המרכזיות של הכלכלה הישראלית ותראו כמה גאונית העבודה של משרד האוצר. חסרים לו, כמו שנאמר פה, פתאום סכום חד פעמי של 10 מיליארד שקל והוא זורק פצצה שממוחזרת במשך כבר 20-30 שנה וכולנו מתעסקים בזה, כל אחד מהכיוון שלו, כולנו מתעסקים

בזה, אבל זה הכול מסך ערפל לבעיה המרכזית. והבעיה המרכזית היא לא קרנות ההשתלמות ולא הטבת המס הזאת או אחרת, כולם כלים, כל הדברים האלה הם כלים. בואו נסתכל על הבעיה המרכזית. נטפל ונחשוב מה הכלים הטובים בשבילה ואז יכול להיות גם שנגיע לטיפול בקרן כזאת והטבת מס אחרת. התמונה הגדולה ולא התמונה הקטנה היא תמיד דרך יותר טובה לפתור בעיות אסטרטגיות.

אמיר ברנע

אין הרבה מה לסכם, אני רק אומר שאני יוצא מהדיון הזה בלי לדעת מהו הפתרון והאם הנושא הזה הוא אקוטי הוא לא.

גדעון סיטרמן

אמיר שליחה רגע, כיוון שאתה אומר שאין לך מה לסכם אז אני רוצה להגיד שני דברים. אני בוגר האוצר מהמאה הקודמת וגם הייתי בשירות הציבורי - גם במשרד התחבורה הרבה שנים. תראו ההזדמנות הזאת, היא הכותרת שבגינה דיברנו על משהו וזה התפתח, לצערי ההזדמנות הזאת תימשך לאורך זמן ולמעשה כדאי באמת לראות את תקציב 2024 כתקציב שישתנה תוך כדי הליכה כמה פעמים עד שנגיע ל-2025. ולכן ל-2025 צריך לבוא מוכנים עם מערכת שמתכננת ומייצרת חשיבה על בסיס תקציב אפס. ואם לא נגיע לזה אנחנו פשוט נחטא לצורך הציבורי, וכל מה שנאמר פה הוא העצים והיער הוא שמדינת ישראל זקוקה לשינוי סדרי עדיפויות ובזה צריכים לקחת קצת נשימה. האוצר אמור להגיע עם כל השלוחות שלו, כולל רשות ניירות ערך לתהליך שהוא מסנכרן ומביא תוצאה שיכולה להחזיק לאורך זמן כולל מדינה שבנויה על שוק ההון הישראלי. צריך להסתמך קודם כל על שוק ההון הישראלי והממשלה באמצעות תקציב המדינה, יוצרת תהליך הדרגתי לכיסוי הפערים, לא נפתור פה 200 מיליארד בהינף יד. צריך לקחת את בהקשר המתאים, כיסוי של 200 מיליארד ש"ח, נמשוך את זה לתוך 2025 גם. אבל בואו נגיע ל 2025 בגישה של תקציב אפס ולפורום יש מנופים להגיע לאותם האנשים הצעירים שנמצאים במקומות שאמורים לעשות את העבודה ולעזור להם ושלא יישארו בתוך התעלות אלא יעלו לעמדת תצפית ויראו איזה אחריות יש ליצירת התקציב של 2025 ואולי אני סתם זורק רעיון, מפה מהשולחן הזה להסביר לממשלה ושלוחיה, בואו את ה-200 מיליארד נשיג איכשהו, בוא נראה איך אנחנו יוצאים משם עם ההזדמנות הגדולה ולראות את 2025 כהזדמנות, יכול להיות שזה דיון ששווה לעשות אותו גם בשולחן הזה.

שלומי שוב

כמה מילות סיום. הסיכום לדעתי הוא שיש לבחון מחדש את הטבות המס הניתנות לחיסכון לטווח הבינוני והארך תוך שימת דגש על מטרות נתינתן והאם השיגו את יעדן. וכן יש לבטל כל הטבת מס שהפכה לעיוות מס. אני חושב שהיה לנו כאן בדיון, בין השורות, קונצנזוס - אני חושב שכולם דיברו פה על באמת צורך בהסתכלות של הסתכלות כוללת, אני חושב שאנחנו המדינה שלנו עכשיו בעת משבר וזמני משבר הם באמת זמן טובים, כמה שזה עצוב ולא מתוכנן, זה כן לעשות שינוי. אני חושב שהמס

הוא בהחלט משהו שצריך לעשות בו הסתכלות שהיא הסתכלות כוללת, אני מקווה שאנחנו נצליח לתרום לזה אבל המדינה צריכה להירתם, הרגולטורים, כולם ביחד. אני כל כך רוצה ואמרתי את זה גם בעבר שיהיה איזשהו פורום שלכם של כל הרגולטורים, ביניכם לבין עצמכם, ומשרד האוצר ואני מבין שאתם גם צריכים ממשל שהוא ממשל יציב שזה הכל ביחד אבל זה צריך לקרות. צריך לנצל את ההזדמנות להסתכל על המכלול, אני לא חושב שמישהו כאן היום, חולק על הציפייה הזאת אז בנקודת השיתוף הזאת אנחנו מודים לכולם, תודה רבה.

על הפורום:

מטרת "פורום שווי הוגן" (Fair Value Forum (FVF), הפועל במסגרת התכנית בחשבונאות AccounTech של בית ספר אריסון למנהל עסקים באוניברסיטת רייכמן, היא לתרום לאיכות המידע בשוק ההון, ולייצר שיח מקצועי פורה בנושא. הפורום שמקיים מפגש חודשי, משמש קבוצת חשיבה שמייצרת דיוני עומק בסוגיות שנמצאות על סדר היום ומשמש פלטפורמה לשיתוף ידע, זיהוי בעיות, תהליכים ומגמות וכ- Best Practices למדווחים, לרואי החשבון ולמשקיעים.

הפורום, בייסודם של פרופ' אמיר ברנע, הדיקן המייסד של בית ספר אריסון למנהל עסקים, ורו"ח שלומי שוב, ראש תכנית חשבונאות AccounTech וסגן דיקן, בית ספר אריסון למנהל עסקים, כולל מומחים מובילים מהאקדמיה ומהפרקטיקה בתחומי החשבונאות הפיננסית והמימון וכן משתתפים בו נציגים של מדווחים, אנליסטים וגופי הרגולציה הפיננסית בישראל וחיבור בין תחומי הידע השונים.

סיכומי הדיונים שמתפרסמים לציבור הרחב מבוצעים על ידי הצוות המקצועי של הפורום המורכב מבוגרים מצטיינים של התכנית בחשבונאות.

אתר הפורום: www.fvf.org.il